

Nedajme si inými vnucovať názory

Martin Krno

Hoci zhruba polovica oblastných organizácií SZPB má konferenciu ešte len pred sebou, dajú sa určité skúsenosti zovšeobecniť. Tam, kde riešia konkrétnejšie problémy svojich členov, základných organizácií, oblastí, prístupu ústredia k nim, sa síce menej hlučne, ale istejšie dopracujú k odpovedi na otázku, čo ďalej robiť.

Keď sa delegáti zamýšľajú iba nad stavom svetovej zahraničnej politiky, tak sa dopredu neposunú. Opäť si mnohí mýlia rozdiel medzi poslaním nášho občianskeho združenia, ktoré síce pochopiteľne nemôže byť apolitické, a politickými stranami a ich partajnými záujmami.

Oprávnené sa však od nás očakáva hodnotový postoj ku krvavému konfliktu na Ukrajine. Už len preto, lebo ide o susednú krajinu a o slovanský národ. Jeho príslušníci, najmä ženy s deťmi, hľadajú pred hrôzami vojny dočasný a možno i trvalý, no bezpečný domov na Slovensku. Tu by už slovanská vzájomnosť nemala platiť? V prvom rade o nich by nám malo ísť, a nie o mocenské štruktúry na jednej či druhej strane. Oni predsa nemôžu za pomery, aké vládli v ich vlasti nielen od ruskej agresie, no dlhé roky predtým.

Od vzniku nášho Zväzu jeho predstavitelia i bežní aktivisti trištvrte storočia svoje verejné príhovory zakončovali výzvami k zachovaniu celosvetového mieru. My sme sa v tom nezmenili, aj vo vyhlásení SZPB z 25. februára 2022 sa zdôrazňuje mier, okamžité zastavenie vravy zbraní a riešenie problémov medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou, prípadne i NATO, za rokovacími stolmi.

Na tom netreba nič meniť. Veď u našich východných susedov umierajú desaťtisíce ľudí, Ukrajincov aj Rusov. Hádám si v nejakých centráloch v zahraničí mädlia ruky, no budeme teraz mesiace analyzovať, kto a aký podiel viny na tomto konflikte nesie? Pritom výzor ukrajinských miest sa čím ďalej viac podobá na zábery zo zbombardovaných krajín počas druhej svetovej vojny.

Keď už hovoríme na konferenciách SZPB o blízkom zahraničí, tak nech je to predovšetkým o tom, aby sa čím skôr mier vrátil do Európy. Slogan *My chceme mier!* bol najfrekvencovanejší večer 24. februára na belaso-žltom osvetlení Slavíny aj na pochodoch v mnohých slovenských mestách. Drvivá väčšina ich účastníkov sa nedala zviest' na dajaké protiukrajinské výpady a zveľbovanie putinovského režimu.

Je dobré, keď „slovenské ulice“ dali tým dočasne vládnucim pocítiť, osobitne ministrom obrany v demisii, že veľká časť obyvateľstva má aj iný názor, či na Ukrajinu vyvíjať nové a nové zbrane. Už len preto, lebo Michalovec, Košice a Bratislava sú k Ukrajine sakramentsky bližšie ako niektorí páni v Bruseli alebo v zámorí.

V každom prípade zúžiť debatu na oblastných konferenciách iba na tento problém by nebolo správne. Aj nášmu Zväzu ide o budúcnosť, ktorá by bola životne ohrozená v prostredí plnom nenávisti, vzájomnej nevráživosti a v neustálom hľadaní vnútorných nepriateľov a zradcov.

Slavín sa v deň výročia ruskej invázie na Ukrajinu ponoril do množstva svetiel.

O mieri na Slavíne v belaso-žltom prítmí

Martin Krno

Foto: autor

V deň prvého výročia ruskej invázie na Ukrajinu mnohé Bratislavčanky a Bratislavčania s napätím čakali, či večervidia národnú kultúrnu pamiatku týčiacu sa nad mestom. Tieto pochybnosti vyvolalo to, že sa primátor Matúš Vallo takmer do poslednej chvíle nevyjadril, ako zareaguje na žiadosť skupiny intelektuálov, aby „zabezpečil vypnutie nasvietenia Slavína“.

Hlavnými iniciátorkami tejto pochybnej výzvy bolo niekoľko pracovníčok Slovenskej národnej galérie a Vysokej školy výtvarných umení, vrátane jej rektorky Bohunky Koklesovej, ale aj politickí glosátori Grigorij Mešnikov a Damas Gruska.

Aktivita svojských kunsthistoričiek je typickým príkladom najnovšieho zneužívania histórie a kultúrneho rozmeru Slavína. Tajomník Klubu umelcov, spisovateľov a historikov pri Ústrednej rade SZPB Ladislav Skrak sa k tomu vyjadril:

„V prípade pamätníka na Slavíne ide o národnú kultúrnu pamiatku, preto nie je vhodné ju dehonestovať, tobôž slabomyselnými politizmami. Ide o pomník, ktorý z hľadiska oslobodenia Slovenska Červenou armádou, ako aj autorskými, námetovými a výtvarnými hodnotami dielami nemôže byť trvalou hodnotou. Považujem za nešťastné

verejne produkovať v tomto prípade provokačné, skresľujúce a demagogické vyjadrenia. Okrem iného preto, lebo tam odpočívajú telesné pozostatky padlých.“

Svetlom proti temnote

Podvečer 24. februára prichádzali na vyvýšeninu nad Bratislavou zástupy ľudí. Rozšírilo sa totiž, že národnú kultúrnu pamiatku má pohltiť tma, preto sa „vyzbrojili“ sviečkami a kahancami. Veď proti temnote sa dá postaviť iba svetlom.

Napokon sa ukázalo, že bratislavský primátor dal napriek ultimátu vyše pol druhu tisíce občanov podpísaných pod spomínanú petíciu iluminovať Slavín na belaso a žltu. Nasvieteniu predchádzala dohoda aj s prezidentkou Zuzanou Čaputovou a ostatnými ústavnými činiteľmi. Podobne nasvietené boli aj iné historické dominanty. Takéto pochopiteľné gesto solidarity s Ukrajincami, ktorí rok čelia vojenskému besneniu, použili aj v iných európskych metropolách, Eiffelovu vežu v Paríži nevynímajúc.

Svetlo v národných farbách Ukrajiny, presnejšie iba na pylóne so sochou červenoarmejca nebolo také žiarivé ako biele. Preto si prítomní veľmi nevideli do tváří. Ale malo to svoje čaro. Horiace kahance v radoch pozdĺž hrobov príslušníkov Červenej armády, blikajúce sviečky na symbolické

(Pokračovanie na str. 3)

Pamätná tabuľa Turancovi sa nekoná

Lýdia Kokavcová

Foto: autorka

Už druhýkrát v novodobej histórii Slovenska vznikol nápad venovať pamätnú tabuľu generálovi Jozefovi Turancovi. Mali by ju osadiť v Sučanoch, kde stojí jeho rodný dom. Tamojšie obecné zastupiteľstvo však viani v decembri tabuľu odmietlo. Všetci poslanci, okrem jedného, ktorý sa zdržal hlasovania, boli proti.

Hoci niektorí historici tvrdia, že v prípade Jozefa Turanca ide o „kontroverzného“ generála, nie je to tak. V jeho živote totiž žiadna kontrover-

zia nebola: bol nadšeným obdivovateľom Tretej ríše, nemeckého spôsobu usporiadania spoločnosti, nenávidel ZSSR a partizánov. Podľa dobových dokumentov sa považoval za hrdého Slováka, no pravdepodobne len v spojení s Čechmi alebo Maďarmi, keďže nemal problém slúžiť ako vojak pod nemeckým velením.

Slovenská inteligencia v akcii

Pri hlasovaní sa poslanci v Sučanoch opierali aj o stanovisko tamojšej ZO SZPB a oblastného výboru v Martine. Jeho predseda Jozef Petráš bol sám kedysi starostom Sučian.

„Už vtedy sa o Turancovi začalo hovoriť ako o osobnosti obce. Bolo to okolo roku 2000, keď mali vyjsť články v miestnych novinách na jeho podporu. Považoval som to za jasnú propagáciu fašizmu,“ konštatuje Petráš.

Vlani sa rodáci pokúsili dať Turanca na piedestál opäť. Žiadosť o zhotovenie a osadenie pamätnej tabule podalo občianske združenie Združenie slovenskej inteligencie. Argumentuje, že „osobnosti, ktorá tak rada na svoju rodnú obec Sučany spomínala a ktorá celý svoj profesionálny život obetovala boju za Slovákov, sa zatiaľ nedostalo zaslúženej úcty“.

(Pokračovanie na str. 3)

Sťahovali sme sa päťkrát

Ján Kašica, tajomník ZO SZPB Zvolen

Takmer stopercentnú účasť mala oblastná konferencia SZPB vo Zvolene. Jej účastníci zhodnotili uplynulé volebné obdobie ako mimoriadne špecifické pre našu oblastnú organizáciu.

Účastníci oblastnej konferencie vo Zvolene.

Bolo to nielen pre doposiaľ nepoznanú pandémiu koronavírusu, ktorá v mnohom narušila našu prácu a plánované aktivity. Išlo aj o to, že v predchádzajúcich rokoch sme sa až päťkrát sťahovali. Dostali sme výpoveď z kancelárskych priestorov, v ktorých naša oblastná organizácia sídlila od roku 1968, pričom SZPB v tom čase prispel na postavenie budovy sumou 170-tisíc korún československých. Vzhľadom na drahé energie a obmedzenie dotácií v súčasnosti fungujú aktivity oblastného výboru prostredníctvom práce z domu. Je potešiteľné, že napriek zložitej situácii nám neklesol počet registrovaných členov.

Hostami konferencie boli člen predsedníctva ÚR SZPB Ján Páček, prezident Únie vojnových veteránov Pavel Marko a krajský predseda strany Hlas-SD Roman Malatinec. Z pracovných dôvodov sa ospravedlnili primátori miest Detva a Krupina. Ve-

denie oblastnej organizácie sa po konferencii nemení, predsedom zostáva Milan Náhlík a tajomníkom Ján Kašica. Za kandidáta na predsedu SZPB sme navrhli člena ZO SZPB č. 1 Zvolen Jozefa Migaša, návrh bol jednoducho schválený.

Takmer všetky diskusné príspevky mali spoločnú tému, a to postoj súčasnej politickej elity k nášmu Zväzu, či už na oslavách SNP v Banskej Bystrici, na Kališti či Dukle. Bolo odporučené, aby nové vedenie SZPB po zjazde prijalo spoločný postup. Náš Zväz by sa mal vrátiť tam, kam v spoločnosti patrí a opäť sa postaviť na čelo antifašistického hnutia na Slovensku. Ak nové vedenie nenájde nové formy práce, Zväz bude stagnovať a odumierať. Preto verím, že po ďalších štyroch rokoch budeme hodnotiť našu prácu oveľa pozitívnejšie.

Ďakujeme primátorovi Vladimírovi Maňkovi za poskytnutie priestorov na rokovanie.

Počet členov zostáva nezmenený

Ján Rohár

Odhodlanie pomôcť našej oblastnej organizácii pri prekonávaní energetickej krízy vyjadril hosť konferencie, novoapečený župan Nitrianskeho kraja Branislav Becík.

Hosťom konferencie v Nitre bol aj župan Branislav Becík (druhý sprava).

V príhovore ďalej zdôraznil, že pokoj, sloboda a spokojnosť neboli pred 78 rokmi pre mnohých ľudí automatické, skôr boli snom. „A my dnes žijeme tento sen, za ktorý mnohí položili svoje životy,“ uviedol Becík. Podľa vlastných slov je hrdý na členov SZPB, lebo vďaka nim dôležité míľniky našej histórie nezapadnú prachom.

Na neľahké ekonomické pomery v našej organizácii upozornila pri hodnotení výsledkov tajomníčka Anna Zabáková. Podobne ako ostatní, aj my máme za sebou ťažké obdobie pandémie. Činnosť organizácie bola utlmená, ale nie pozastavená. Podarilo sa nám udržať počet 340 členov v štrnástich ZO SZPB. Anna Zabáková sa poďakovala predošlému predsedovi NSK Milanovi Belicovi, ktorý činnosť SZPB rovnako aktívne podporoval.

Na konferencii sme ďalej privítali člena Predsedníctva ÚR SZPB Martina Krnu,

krajskú predsedníčku Jednoty dôchodcov Slovenska Annu Oľapkovú, riaditeľku Domu Matice slovenskej v Nitre Veroniku Bilicovú, zástupcov politických strán Smer-SD a Hlas-SD, ako aj zástupcov Zväzu vojakov SR a Klubu vojenskej histórie Nitra. Delegáti konferencie potvrdili súčasné vedenie, predsedom zostáva Jozef Havel a tajomníčkou Anna Zabáková. Oblastná konferencia Nitra odporúča za predsedu SZPB dlhoročného diplomata a člena ÚR SZPB Petra Weissu a za tajomníka ÚR SZPB opätovne Viliama Longauera.

Tajomník Zväzu vojakov SR Klub Nitra – Zobor Dr. Antonín Rojka počas slávnostnej časti konferencie odovzdal predsedovi OblV SZPB Jozefovi Havlovi najvyššie vyznamenanie zväzu, a to Hviezdu Zväzu vojakov SR.

Vďaka patrí aj mestskému úradu v Nitre za poskytnutie priestorov.

Nový predseda v Leviciach

Branislav Balogh

Medzi hlavné aktivity levickej organizácie bude aj naďalej patriť oslava Dňa víťazstva 8. mája spojená s pietnou návštevou cintorína vojakov ČA v Štúrove a pamätníka najväčšej tankovej bitky na území Slovenska pri obci Kamenin.

Oblastná organizácia bude pokračovať v organizovaní tradičných podujatí, akými sú pietny akt pri príležitosti 78. výročia začatia Bratislavsko-brnianskej operácie pri Dome bojovej slávy v Kalnej nad Hronom, oslobodenie Želiezoviec či stretnutie členov SZPB so študentmi. Chýbať nebude ani prednáška historika v areáli Klubu vojenskej histórie v Starom Tekove. Za najväčší neduh totiž delegáti považujú nedostatočnú výučbu dejín 20. storočia, najmä 2. svetovej vojny. Vzdelávať mládež je

náročné, pokiaľ sa jednému z kľúčových období našej histórie venuje taká malá pozornosť v učebniciach dejepisu.

Pozvaných hostí a členov základných organizácií z Čajkova, Levíc, Tlmáč, Želiezoviec a Žemberoviec privítal Jaroslav Éhn. Tento doterajší predseda ZO Tlmáče sa súčasne stal predsedom oblastnej organizácie SZPB v Leviciach a kandidátom na člena ÚR SZPB. Doterajší predseda Ján Hamar sa po troch funkčných obdobiach vzdal funkcie aj zo zdravotných dôvodov a prenechal miesto mladším. Tajomníkom OblV sa stal Ján Kollár, ktorý predniesol správu o hospodárení a plán hlavných úloh na rok 2023. Na post predsedu Zväzu odporučili prítomní doterajšieho tajomníka ÚR SZPB Viliama Longauera. Ďakovným listom za dobrú spoluprácu sa prítomným prihovril primátor Levíc Ján Krtík.

Prítomným sa prihovril primátor Levíc Ján Krtík.

Učme históriu komplexne

Branislav Balogh

Apelovanie na celistvý výklad historických skutočností a zdôraznenie významu SNP, víťazstva v 2. svetovej vojne a pomoci spojeneckých armád pri oslobodení Československa charakterizovali atmosféru Oblastnej konferencie SZPB v Prešove.

Prítomní sa zhodli, že je nevyhnutné zastaviť ideologizáciu histórie. Má sa to dosiahnuť prácou s učiteľmi, približovaním dejín cez súťaže SZPB či prezentáciou publikácie o dejinách odboja v regióne, ktorú pripravili členovia HDK pri OblV SZPB Prešov. Podporu aktivít v oblasti vzdelávania vyjadril prvý viceprimátor Prešova Peter Krajňák, ktorý bol hosťom konferencie. Problematike sa venoval ešte na poste štátneho tajomníka ministerstva školstva. Ďalšou témou bola kritika nedostatočnej aktivity ÚR SZPB. Podľa názoru väčšiny delegátov neboli jej vyhlásenia o nesúhlase s hanobením pamätníkov spojených s víťazstvom v 2. svetovej vojne dostatočné. Do budúcnosti je potrebné zvoliť v tejto otázke jednotný a efektívny postup. Posledným

bodom bolo omladenie členskej základne vrátane funkcionárov SZPB, niektorí členovia ÚR SZPB majú totiž už vyše osemdesiat rokov.

Hostami konferencie boli zástupca veliteľa 2. mechanizovanej brigády plk. Róbert Plávka a náčelník štábu 51. krídla Prešov pplk. Vladimír Smolej. Ďalej to bola riaditeľka Domu Matice slovenskej v Prešove Sláva Jurková, v mene Zväzu vojakov SR v Prešove prišiel pplk. v.v. Marián Palai. Žiaľ, zo zdravotných dôvodov ospravedlnil svoju neprítomnosť posledný priamy účastník odboja plk. František Orlovský.

Predsedom OblV SZPB sa stal doterajší poverený predseda pplk. v.v. Stanislav Nakata, pôsobí aj ako člen Rady Zväzu vojakov SR v Prešove. Uľahčuje to pokračovanie dobrej spolupráce s vojenskými dôchodcami a OS SR. Za tajomníčku si vybral Katarínu Krakorníkovú. Stanislava Nakatu navrhla konferencia aj za člena ÚR SZPB. Predsedníčkou revíznej komisie sa stala Tatiana Kazimi. O otázke kandidáta na predsedu SZPB sa rokovalo, no oblastná konferencia sa zatiaľ jednoznačne nedohodla na jeho mene.

Hlasovanie na oblastnej konferencii v Prešove.

O mieri na Slavíne v belaso-žltom prítmí

(Dokončenie zo str. 1)

kom nápis MIER či stisky rúk starých priateľov, ktorí sa našli vďaka zapnutým mobilom dotvárali výnimočnú atmosféru.

Nik tu nevelebil Putina

Prítomní sa napokon dozvedeli, že zhromaždenie na úrade Starého Mesta nahlásila Slovensko-ruská spoločnosť. Preto si na 23. februára pozvali jej predsedu Jána Čarnogurského, ktorý za účasti mestskej i štátnej polície a poradcu bratislavského primátora odpovedal na spíšku otázok.

Pred 19. hodinou sa začal program s akým-takým zabezpečením zvukovej techniky. V jeho rámci vystúpili viacerí rečníci. Napríklad bývalý minister spravodlivosti Štefan Harabin, ktorý deň predtým avizoval, že sa bude opäť uchádzať o post prezidenta, stále ambicióznym exposlanec Peter Marček či plukovník vo výslužbe Pavel Marko z Únie vojnových veteránov SR, ktorý pôsobil v mierovej misii na Balkáne.

Prekvapivo nik z nich sa nevyjadril kriticky k belaso-žltému osvieteniu. Pripomínali, že je tam pochovaných 6845 vojakov Červenej armády. Medzi nimi mnoho Rusov, Bielorusov, Kazachov, Arménov, Gruzín-

cov a samozrejme aj Ukrajincov, ktorí tvorili viac ako štvrtinu padlých pri oslobodzovaní Slovenska. Nemajú však nič spoločné s agresiou dnešného režimu v Ruskej federácii proti susednej slovanskej krajine. Všetci pred 78 rokmi položili svoje životy v bitke o Bratislavu, Slavín sviety na ich pamiatku, a nie na velebenie Vladimira Putina, ako s obľubou tvrdí dočasný minister obrany Jaroslav Naď.

Nuž, kunsthistoričky nepochodili

Rečníci hovorili o nevyhnutnosti nastolenia mieru, akurát sa líšili v tom, ako by podeli zodpovednosť za vypuknutie „zástupnej vojny“ medzi Ruskom a USA. Zhodne však odsudzovali glorifikáciu banderovcov a príslušníkov nacistickej SS divízie Galícia, ktorí terorizovali aj obyvateľov Slovenska.

Najviac zaujal príhovor bývalého premiéra Jána Čarnogurského, osobitne informácia, že Američania začali stavať v roku 2019 v Očakove pri Odese vojenskú základňu: „Keby ju stihli dokončiť, jadrové rakety by z nej doleteli za pár minút do Moskvy. Som rád, že Rusi hneď na začiatku vojenskej operácie základňu zbombardova-

K celkovej atmosfére na Slavíne prispel aj nápis zo sviečok a z kahancov MIER.

li a Američania z nej nebudú môcť rozsievat smrť.“

V každom prípade bratislavské kunsthistoričky docielili niečo úplne iné, ako chceli. V deň výročia invázie proti Ukrajine sa tam zišlo viac národa ako pri oslavách oslobodenia 8. či 9. mája, hoci pochopiteľne za totálneho ignorovania médií. Prítom namiesto pietnej spomienky na vojakov, ktorí tam snívajú svoj posledný sen, sa podujatie zmenilo na politickú debatu, možno aj začiatok predvolebnej kampane. To je v zásadnom rozpore s predsta-

vami SZPB o tom, aké poslanie majú mať memoriály s veľkými vojenskými cintorínmi.

Želanie partizánky Anny Bergerovej

Do ťažko prístupného kruhu politikov na hornej terase Slavína sa podarilo preniknúť niekdajšej partizánke Anne Bergerovej. Svoju stoličku jej ihneď ponúkol Ján Čarnogurský. Našu aktivistku vyzvali, aby sa aj ona verejne vyjadrila k téme, no odmietla. Dodatočne nám to vysvetlila:

„Nemohla som plne súhlasiť s pánmi rečníkmi. Mňa hlboko zarmucuje, ako deti, ženy a ostatní už rok trpia. Nech boli dôvody invázie akékoľvek, medzinárodné spory sa v 21. storočí, keď veľmoci disponujú tými najničivejšími zbraňami, majú riešiť diplomatickou cestou. Keď na Ukrajinu denne umierajú nevinní ľudia, tak by sme sa nemali hádať, kto je za to zodpovedný viac a kto menej. Riešením môže byť iba okamžité prímerie a následne rokovanie o nastolení spravodlivého mieru.“

Pamätná tabuľa Turancovi sa nekoná

(Dokončenie zo str. 1)

Združenie slovenskej inteligencie je pokračovaním niekdajšej Spoločnosti slovenskej inteligencie – Korene, ktorej aktívnymi členmi boli historici – podporovatelia vojnového Slovenského štátu, František Vnuk a Martin Lacko. V súčasnom združení nájdeme opäť aktívneho Martina Lacka, niekdajšieho národnárskeho politika Rafaela Rafaja a generačnú štafetu vrah odovzdali aj matičiarovi Romanovi Michelkovi. Práve Michelka sme oslovili s otázkou, čo hovorí na aktivitu ohľadom pamätnej tabule pre generála Slovenského štátu. Do uzávierky na naše otázky neodpovedal.

„Verili sme, že tabuľu schvália. Vychádzali sme zo štúdie Ústavu pamäti národa uverejnenej v časopise Pamäť národa v roku 2008. Tá sa stavia k Jozefovi Turancovi buď neutrálne alebo nevidí dôvod, že by to mala byť negatívna postava,“ hovorí o motivácii predsedu združenia Branislav Čech.

Štúdia ÚPN ako podklad

Faktom je, že autor štúdie, historik ÚPN Peter Jašek nevníma slovenského generála ako vojnového zločinca, hoci Turanca v roku 1947 odsúdil Národný súd na trest smrti, ktorý sa neskôr milosťou prezidenta zmenil na 30 rokov vo väzení. Azda treba pripomenúť, že tento verdikt doposiaľ žiadne rehabilitačné konanie neprehodnotilo.

Jašek píše: „Okrem toho, že Nemci vyslali na Slovensko svoju misiu, častými

„Na nacizmus a ľudáctvo mám jasný názor,“ hovorí Jozef Petráš.

sa stali aj inštruktážne cesty slovenských dôstojníkov do Nemecka. Aj Turanec sa jednej z takýchto ciest zúčastnil, počas nej bol na cvičení v Königsbrücku pri Drážďanoch. (...) Táto cesta utvrdila v Turancovi pronemeckú orientáciu. Z čisto profesionálneho hľadiska sa mu ani nemožno čudovať – nemecká armáda predviedla vo francúzskom ťažení prvotriedny výkon a bola rešpektovaná ako najmocnejšia a najmodernejšia na svete.“

Situáciu, keď Turanec dostal vyznamenanie od Hitlera, opisuje historik ÚPN ako „radostnú“: „Po dobytí Rostova pokračovala Ríšska divízia v postupe na juh v smere na Kaukaz. (...) Počas postupu zastihla Turanca radostná správa, 13. augusta ho generál Kirchner, veliteľ LVII. tankové-

ho zboru, dekoroval vysokým nemeckým vyznamenaním, Rytierskym krížom, ktorý mu Hitler udelil 7. augusta.“

Bol vojak a vrah musel poslúchať

„Aký to bol národovec, keď sa ani pri poslednom súde netajil, že obdivuje Hitlera?“ čuduje sa Jozef Petráš. „Viete, ja mám na tieto veci vyhraný názor,“ osvetľuje rodinnú históriu. „Môjho strýka zastrelili Nemci na Bukovinách, keď pred vypuknutím Povstania spolu s ďalšími vyhlásili a obnovili republiku. Po potlačení SNP ich pochytili, strýko si musel sám vykopat hrob. Môj otec bol odbojár, nemecké zajatie mu zničilo život, my sme na vlastnej koži pocítili, čo je ľudáctvo a nacizmus.“

Dejinné udalosti mávajú často kurióznu dohru. Vo Varíne majú Ulicu Jozefa Tisu hneď vedľa Ulice Andreja Hlinku. Rodný dom generála Turanca sa zasa nachádza na Ulici 29. augusta. Patrí jeho prasynovcovi, ktorému po známom prastrýkovi dali meno.

„On bol vojak a musel robiť, čo mu ako vojakovi kázali. Má aj iné zásluhy.

Stanovisko ObIV SZPB v Martine:

„Naša oblasťná organizácia a v jej rámci aj ZO SZPB v Sučanoch,“ zdôrazňujú odbojáři z Turca „si váži stanovisko starostu a všetkých poslancov obecného zastupiteľstva, ktorí sa pričinili o prijatie uznesenia o neschválení tejto žiadosti. Je dobrou vizitkou obce, že jej kompetentní predstavitelia nedovolili deformovať historickú pamäť... Inak by sa zaradila medzi tzv. kontroverzné obce a mestá z hľadiska prejavov sympatií k nositeľom fašistickej a ľudáckej ideológie a poškodilo by to bohaté antifašistické tradície Sučan.“

Bojoval proti Maďarom, aj za Československú republiku. Ale to už nikto nevidí. Ved' jeho vyslal na front Tuka,“ bráni generála súčasný Jozef Turanec. Jeho život pozná z rozprávania starého otca a otca. „Ved' môj otec musel ísť na vojnu k pétépákom len za to, že jeho strýkom bol generál Turanec,“ sťažuje sa. Keď spomeniem vyznamenanie od Hitlera, skonštatuje, že „bolo za to, že s Rýchlou divíziou dobyli Rostov na Done, preto ho dostal“. A tabuľu si vrah určite zaslúži.

Zostáva veriť, že na Slovensku máme dosť naozajstných osobností na to, aby sme za osobnosť nemuseli považovať napríklad aj generála Jozefa Turanca. Veríme, že ani v budúcnosti vďaka zodpovednému rozhodnutiu Sučancov neprejdú!

Po súkromnom múzeu Jozefa Tisa v Bytči, buste odsúdeného vojnového zločinca Ferdinanda Ďurčanského v Rajci a Ulici Jozefa Tisu vo Varíne – všetky v Žilinskom kraji – už podobných excesov ozaj stačilo. Ide totiž o tzv. salámovú metódu, postupne vylepšovať profily odsúdených potentátov kolaborantského režimu, vrátane opätovného pokusu o blahorečenie Tisa, s cieľom vyhlásiť ľudácky štát za vcelku harmonickú kapitolu slovenských dejín.

Generál s Rytierskym krížom od Hitlera

Jozef Bystrický, Vojenský historický ústav
Foto: archív autora

Jozef Turanec sa narodil 7. marca 1892 v Sučanoch, ľudovú školu vychodil v Sučanoch a vo Vrútkach. Zmaturoval v júli 1912 na klasickej osemročnej gymnáziu s vyučovacím jazykom maďarským v Ružomberku. Potom sa zamestnal ako praktikant na oddelení zásobovania železničných dielní vo Vrútkach.

Počas I. svetovej vojny bojoval v jednotkách rakúsko-uhorskej armády. V marci 1919 sa stal príslušníkom čs. armády, do konca roka 1938 dosiahol hodnosť majora a službu v tejto armáde skončil vo funkcii prvého pobočníka veliteľa delostreleckého pluku. Po vzniku Slovenského štátu pokračoval v činnej službe v slovenskej armáde, v ktorej dosiahol mimoriadne rýchly kariérny postup. Na ťažení proti Poľsku v septembri 1939 sa nezúčastnil.

Počas rokov 1939 až 1944 sa z majora Jozefa Turanca stal generál II. triedy a hlavný veliteľ armády. K tomuto obdobiu života sa viaže jeho charakteristika ako veľmi ambiciózneho dôstojníka, germanofila, obdivovateľa nemeckej brannej moci a vojaka oddaného režimu vládnucemu v tom čase na Slovensku. Popis sa opiera o dobové dokumenty a vyjadrenia viacerých dôstojníkov počas ich pôsobenia v slovenskej armáde alebo po skončení vojny.

Zásluhy na východnom fronte

Po vstupe Slovenskej republiky do vojny proti Sovietskemu zväzu odišiel vo funkcii veliteľa 1. divízie 27. júna 1941 do poľa s podriadenými jednotkami. Boli súčasťou slovenskej armádnej skupiny vyslanej na východný front. Po jej reorganizácii prevzal 12. augusta velenie nad Rýchlou divíziou (RD). V tých dňoch jej velil už ako čerstvý nositeľ prvého nemeckého vyznamenania – Záslužného kríža Radu nemeckej orlice 2. stupňa s mečmi.

Počas postupu k pobrežiu Azovského mora RD postupne prešla do podriadenosti veliteľstiev nemeckého 3. a 14. tankového zboru. V polovici októbera

Veliteľ Rýchlej divízie generál Jozef Turanec v lete 1942

mecká vojenská misia, pozn. red.) prišli ku mne a prosili ma, či môžu podať správu do Bratislavy ohľadne RD a v tom zmysle, že RD vzhľadom na stav jej vozidiel nie je už schopná ďalšieho rýchleho presunu. Nemohol som dať kladnú odpoveď a odpovedal som, že ja ako veliteľ som so svojou divíziou schopný i ďalej bojovať...“

Nech víťazí chrabrá nemecká armáda!

V poslednom dni októbra RD podriadili veliteľovi ARKO 301 gen. Karlovi Eberthovi. Začiatkom novembra prevzala ochranu pobrežia Azovského mora od Mariupolu až po ústie rieky Mius. Tým sa skončil jej rýchly postup na juh, ktorý Turancovi vyniesol vyznamenanie nemeckým Železným krížom II. triedy.

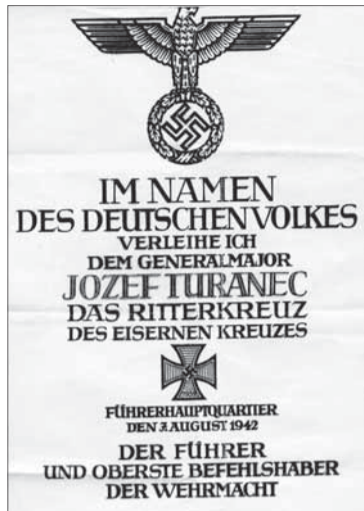
Po zaujatí postavenia pri Azovskom mori Turanec počítal s tým, že tam RD aj prezimuje. Lenže nepriaznivý vývoj bojov nemeckých vojsk o Ros-

Počas rokov 1939 až 1944 sa z majora Jozefa Turanca stal generál II. triedy a hlavný veliteľ armády. K tomuto obdobiu života sa viaže jeho charakteristika ako veľmi ambiciózneho dôstojníka, germanofila, obdivovateľa nemeckej brannej moci a vojaka oddaného režimu vládnucemu v tom čase na Slovensku. Popis sa opiera o dobové dokumenty a vyjadrenia viacerých dôstojníkov počas ich pôsobenia v slovenskej armáde alebo po skončení vojny.

ra nemecká vojenská misia Turancovi navrhla, aby na Ministerstve národnej obrany (MNO) oznámil, že jeho divízia už nie je schopná ďalšieho rýchleho postupu. Turanec návrh neprijal a 16. októbra si o tejto udalosti do vojnového denníka napísal:

„Dnes dôstojníci od DHM (Deutsche Heeresmission, ne-

tov na Done viedol k tomu, že veliteľ nemeckej 1. tankovej armády nariadil 19. novembra presun RD do priestoru severne od Taganrogu. Prvého januára 1942 prezident SR povýšil Turanca do hodnosti generála II. triedy. Okrem toho ho vyznamenali nemeckým Železným krížom I. triedy, ktorý mu

Vyznamenanie gen. Jozefa Turanca Rytierskym krížom Železného kríža udelené A. Hitlerom.

počas svojej návštevy Bratislavy začiatkom februára odovzdal poľný maršal Wilhelm Keitel.

Opäť na východnom fronte

Generál Turanec 10. apríla 1942 opäť odišiel na východný front. Vo funkcii veliteľa RD, nachádzajúcej sa v pozícinej obrane pri rieke Mius, tam vystrie-

Po prevzatí nemeckého Železného kríža II. triedy si plk. Turanec 5. novembra 1941 do vojnového denníka poznamenal: „Väčšiu poctu, akej sa mi dostalo, už nikdy nemôžem dostať, lebo som obdržal najkrajšie a najhodnotnejšie vyznamenania, ktoré môže dôstojník dostať. Som skutočne pyšný na toto vyznamenanie, lebo som ho dostal od štátu, ktorému som prial vždy ako i teraz všetko najlepšie. Nech žije Führer! Nech víťazí a zvíťazí chrabrá nemecká armáda!“

dal Malára. O mesiac neskoršie sa musel prvýkrát zaoberať skupinovým zbehnutím vojakov na stranu protivníka. Išlo o ôsmich mužov z priezvedného oddielu. S cieľom zabrániť ďalším zbehnutiam nariadil, aby každý, kto sa opováži opustiť svoj zákop a ísť k drôteným prekážkam, bol „bez milosrdenstva zastrelený“.

Vo vzťahu k tomu si v denníku zaznamenal: „Došiel rádogram, kde mi dáva MNO pokyny kedy odstrelia a kedy nie osoby, ktoré navádzajú našich vojakov k zlým skutkom... Toto opatrenie som ja už dávno učinil a čudujem sa p. Tatarkovi, že opakuje niečo ako rozkaz, čo som ja už urobil.“

Zabrániť dezerciam sa snažil aj vydaním „poučenia pre vojakov“, ktoré dostali jednotky začiatkom júna 1942 s príkazom, aby s ním oboznámili všetkých príslušníkov divízie. V jeho závere upozorňoval, že urobil kroky „priamo u ministra vnútra, aby príbuzným zbehov bol zhabaný okamžite majetok a na domoch týchto zradcov bola vyvesená tabuľka s nápisom: Tu býval zbeh a zradca slovenskej krvi.“

Presne 20. júla 1942 prešla RD v rámci nemeckej letnej ofenzívy do útoku v smere Golodajevka – Lysogorka – Ros-

tov na Done. Počas prenasledovania ustupujúcich krycích jednotiek sovietskej 31. streleckej divízie vojaci prvého sledu narazili pri obci Generalskoje na odpor protivníka, ktorý prekonal v priebehu nasledujúceho dňa. Neskôr prišiel do Rostova minister Ferdinand Čatloš, ktorý 26. júla udelil Turancovi Vojenný víťazný kríž II. triedy.

Napred až do konečného víťazstva?

V priestore Rostova na Done zostala RD do 31. júla, keď dostala rozkaz postupovať za zväzkami 57. tankového zboru gen. Friedricha Kirchnera, pôsobiaceho v zostave 1. tankovej armády gen. von Kleista. Postupovala k riekam Kubáň a Laba. Poslednú etapu svojho napredovania začala 17. augusta a do 1. septembra východne od Gorjačeho Ključa dosiahla priestory obcí Kutajskaja a Abchazskaja. Tu sa skončil rýchly postup divízie, ktorú očakávali boje v zalesnenom, ťažko prístupnom teréne severného

výstrahu poveste niekoľko zastrelených partizánov na frekventovaných miestach pri ceste s nápisom Partizán. 3/ Každá jednotka, ktorá v určitej osade je ubytovaná, zaistí sa hneď po príchode do osady z jej obyvateľov, najmenej päť najvýznamnejšími rukojemníkmi z radu občanov. Potom rozhlási, že keď v osade alebo v jej okolí partizáni niektorého člena slovenskej armády prepadnú, budú rukojemníci bez milosti popravení. K tomuto účelu zostaví si každá jednotka už vopred popravicu čatu (1 + 10)...“

Odštartoval popravy partizánov

Prvá poprava zajatého partizána nenechala na seba dlho čakať. Večer 27. augusta partizáni prepadli dve autá, pričom boli štyria príslušníci divízie zranení a dvaja sa stali nezvestnými. V hlásení na MNO z 28. augusta Turanec o.i. oznamoval: „Jednotky RD poviesli dnes jedného partizána a ostatných päť chytených bude tiež popravených.“ Spomínaných partizánov popravili nasledujúci deň, z toho troch zastrelením a dvoch obesením. Rovnaký osud stretol aj dvoch partizánov, ktorí padli do zajatia 4. septembra. Generál pri jeho vypočúvaní v Prahe 17. januára 1947 k tomu uviedol: „Obesenie bolo prevedené na námestí v obci Imereťinskaja vo dne. Mŕtvolky viseli celé odpoľudnie a celú noc preto, aby táto skutočnosť zapôsobila odstrašujúcim príkladom na miestne obyvateľstvo.“

Od začiatku septembra 1942 bol charakter bojovej činnosti Rýchlej divízie ovplyvňovaný najmä tým, že vojská protivníka zaujali pevnú obranu a stále viac rozvíjali aktivitu úderných skupín. Tie využívali charakter terénu na prekvapivé prepady, ktoré vyčerpávali nielen fyzické, ale aj psychické sily príslušníkov RD. V tejto situácii sa skončilo pôsobenie Turanca vo funkcii veliteľa divízie, keď 23. septembra odovzdal velenie plukovníkovi

(Pokračovanie na str. 10)

Poprava sovietskych partizánov príslušníkmi slovenskej Rýchlej divízie.

Mapovanie života Gustáva Husáka je neukončený proces

Český historik Michal Macháček.

Branislav Balogh

Foto: Ladislav Skrak a archív autora

Nedávno sme si pripomenuli 110. výročie narodenia popredného predstaviteľa protifašistického hnutia na Slovensku a bývalého prezidenta ČSSR Gustáva Husáka. V čom bol jeho najväčší prínos pre spoločnosť a dejiny 20. storočia v Československu a možno zvlášť na Slovensku?

Existuje „priblížá“ anekdota. Ktorý rok bol najhorší v českých dejinách? 1913. Vyhoľ smíchovský pivovar a narodil sa Gustáv Husák. Odhladnuc od toho, že k spomínanému požiaru v skutočnosti nedošlo, predznamenáva to, rovnako ako ukazujú prieskumy verejnej mienky, že Česi Husákovi príliš na chuť neprišli. So 70. a 80. rokmi minulého storočia, ktoré pre nich symbolizuje, majú väčšinou negatívne asociácie. Naopak Slováci vnímajú svojho krajana o čosi pozitívnejšie, či skôr nejednoznačnejšie a viacvrstvom. Je to aj vďaka súvislostiam s predchádzajúcimi historickými obdobiami, v ktorých zohral významnú úlohu, povedzme v rámci národno-emancipačného hnutia: presadenie slovenskej povstaleckej štátnosti, ktoré vyvrcholilo vznikom česko-slovenskej federácie. A je tu aj Husáková protifašistická činnosť, jeho boj za sociálne práva spoločnosti, jeho odvážna nezlomnosť počas rokov vo väzení, kam ho poslali vlastní súdruhovia. Sú tu aj jeho postoj po auguste 1968, keď zrejme zabránil väčším konfrontáciám a krviprelievaniu. Samozrejme, nezaobíšlo sa to bez dávky taktizovania, ak chcete, oportunizmu a politických ambícií. A dali by sa prirodzene vymenovať aj negatívne veci, v ktorých je prítomná Husáková politická zodpovednosť. Nič nie je čierno-biele.

V Česku sa len málokedy spomína jeho pôsobenie v odboji. Aký bol jeho tamajší prínos?

Už pred vojnou sa aktívne angažoval proti fašizmu, antisemitizmu a na obranu republiky. Potom bol aktívny v ilegálnom komunistickom hnutí, aj keď problematiku a s prestávkami, keď bol dokonca považovaný za vylúčeného zo strany pre, povedzme, nedisciplinovanosť. Napriek tomu ho ľudácky režim prenasledoval, nakrátko aj štyrikrát zatkol a polícia ho monitorovala. Vďaka svojmu pragmatizmu, vytrvalosti a spleti kontaktov sa podieľal na založení Slovenskej národnej rady a prípravách SNP. Na Povstaní sa významne podieľal ako politik. Ako tridsiatnik pripravoval kľúčové právne dokumenty a podieľal sa na výkonnej a organizačnej činnosti.

Čím si vysvetľujete nízky záujem historikov o spracovanie biografii prezidentov a čelných predstaviteľov ČSR v rokoch 1948 až 1989?

V 90. rokoch bola nechut' ku všetkému takzvané komunistickému a do popredia sa konečne dostali iné predtým zakázané alebo ohýbané témy. Okrem toho písanie poctivých životopisov je náročná činnosť, vyžaduje si čas a značné úsilie. Pokiaľ však viem, v súčasnosti sa nielen prezidentom, ktorí vzišli z lona komunistickej strany, venuje niekoľko českých historikov.

Prečo ste sa rozhodli venovať zvýšenú pozornosť práve Gustávovi Husákovi? Zmenili ste svoj postoj k nemu, keď ste spoznali aj dosiaľ neznáme, respektíve i neoficiálne dokumenty o ňom?

Okrem iného ma zaujal nedostatok výskumov a skutočnosť, že životopis Gustáva Husáka možno využiť aj na zmapovanie vývoja komunistického hnutia a česko-slovenských

vzťahov. K tomu ma viedol môj školiteľ na univerzite, profesor Jan Rychlík, ktorému som za to vďačný. Samozrejme, mnohé bolo pre mňa nové a pohľad sa vyvíja, je to neukončený proces. Objavujú sa nové zaujímavé pramene, tiež otázky a výpovede pamätníkov, ktorých navštevujem a vážim si ich za ich čas a ústretovosť. Teší ma aj kontakt s rodinou Gustáva Husáka. Je jasné, že len zo zachovaných dokumentov sa nedá všetko vyčítať.

Po februári 1948 mala svoje dejiny aj história SNP. Aký malo Povstanie v tom čase význam pre KSČ a vládnucu moc?

Historická interpretácia Povstania prešla zložitou genézou. Už prvé povojnové hodnotenia boli problematiku a podliehali politizácii. Po februári 1948 sa začal silný útok proti nekomunistickej časti povstaleckého vedenia, vojakom a niektorým partizánom. Po roku 1950 sa v súvislosti s vyvrcholením studenej vojny a tzv. agentománie podnikali kroky aj proti vedúcim komunistickým odbojárom, ktorých kriminalizovali, hoci sa zúčastnili na predchádzajúcich útokoch. Husák a ďalší boli nútení stať sa „slovenskými buržoáznyimi nacionalistami“. Zároveň sa etablovali inštitúcie so záujmom o históriu odboja a SNP. Samotné Povstanie sa chápalo pozitívne, ako národná revolúcia organizovaná pod vedením komunistickej strany, teda predstaveň komunistického víťazstva. Plnilo teda legitimitačnú úlohu. Mnohí historici sa v 60. rokoch zaoberali reinterpretáciou a rehabilitáciou Povstania, čo viedlo aj k opätovnému „zaľudneniu“ povstaleckých dejín a nastoleniu otázky slovenskej štátnosti.

V čom vidíte najväčšie rozdiely v prezentácii odboja a 2. svetovej vojny počas raných rokov socialistického štátu, obdobia tzv. normalizácie a dnes?

Oficiálne zobrazovanie dejín sa mení, historická pamäť sa vyvíja a vďaka generačným obmenám sa udalosti vzdávajú. Žiaľ, aj priami účastníci fyzicky odchádzajú, starí rodičia dnešných školákov už väčšinou nezažili vojnu. A potom je tu technologický vývoj. Kedysi mala väčší vplyv škola, rodinná pamäť, knihy a rozhlas. Nastal rýchly nástup filmu, neskôr televízie a od 90. rokov počítačových hier a internetu. Medializácia. Dnes jednoznačne žijeme vo vizuálnom veku, keď písané texty ako zdroj poznania sú na ústupe a my sa utápame

v atomizovanom informačnom boome. Nedokážeme sa sústrediť. Na sile získavajú skratkovité správy, hoci popri nich existuje množstvo ľahko dostupných kvalitných zdrojov. Navyše výklad dejín stále podlieha vládnucim pomerom a potrebám, ktoré ovplyvňuje geopolitická situácia, čiže v našom prípade vzostup a pád sovietskej moci. Novinkou je, že diskontinuita historickej pamäti naberá na sile u dnešnej najmladšej generácie.

Často sa spomínajú príbehy účastníkov odboja, ktorí boli najmä v 50. rokoch minulého storočia perzekvovaní. Akým spôsobom by sme sa mali s týmito skutočnosťami ako spoločnosť vyrovnáť, darí sa nám to?

Ide o zložitý proces. Začal sa v 50. rokoch a vyvrcholil v nasledujúcom desaťročí, hoci bol ukončený až po roku 1989. Som presvedčený, že historici a novinári by mali poskytnúť priestor práve aj zabudnutým osudom a svedectvám, dať im hlas, ktorý predtým nebolo možné počuť. Životné príbehy môžu oslovit' mladú generáciu a ich prezentácia je aj akýmsi vyrovnávaním sa s históriou, hoci je tento pojem dosť vágny.

Počas vojenského konfliktu na Ukrajine sme svedkami prehodnocovania predstáv o osloboditeľskej misii Červenej armády v Európe. Má podobný názor oporu v historických faktoch?

Prirodzene sa zvýšila politizácia, ktorá tu bola aj predtým. Napriek tomu jednotlivé národné dejiny nie sú vždy kompatibilné. Minulosť je bojovým poľom.

Časť verejnosti požaduje odstránenie pamätníkov oslobodenia od nacistických okupantov. Argumentujú ideologickým významom, ktorý tieto pomníky v bývalom režime mali a teraz sú vraj legitimizáciou politickej súčasného prezidenta Ruskej federácie. Ide o oprávnené žiadosti?

Faktor legitimizácie sovietskej a aj ruskej moci určite zohral a zohráva svoju úlohu v pamiatkovej politike, čo je logické. Veď len na československom území naposledy vydýchlo okolo 140-tisíc sovietskych vojakov: Rusov, Ukrajincov, Bielorusov, Kazachov atď. Väčšinou išlo o mladých ľudí, ktorí mali život pred sebou. Aj preto nie som veľkým zástancom búrania pamätníkov, hoci niektoré sú skôr „zabudníky“ (monumenty zabudnuté v priestore a nie veľmi dobre spracované). Navyše, príchod Červenej armády chápem ako oslobodenie aj podmanenie, pretože vtedy sa tu silno uplatňovala sovietska moc. Navzdory tomu mám niekedy dojem, že dnešnou oneskorenou bojovnosťou si niektorí ľudia akoby kompenzovali našu národnú nebojovnosť počas minulých desaťročí.

Pán Macháček, ďakujeme Vám za rozhovor.

So školiteľom, profesorom Janom Rychlíkom.

Mgr. Michal Macháček, Ph.D. (1986) je český nezávislý historik, zameriava sa na problematiku česko-slovenských a československo-sovietskych vzťahov. Vo svojom výskume sa venuje komunistickému hnutiu s dôrazom na dejiny politických elit. Známym sa stal vďaka reprezentatívnej monografii o prezidentovi Gustávovi Husákovi, ktorá bola aj témou jeho dizertácie na Karlovej univerzite v Prahe. V roku 2018 dostal od českého prezidenta štátne vyznamenanie, medailu Za zásluhy 1. stupňa za rozvoj vedy a školstva. Pôsobí na voľnej nohe.

Zlepšiť zručnosti členov v oblasti IT

Ján Rohár

Foto: Ladislav Skrak

Vo VŠ internáte Družba, na pôde mestskej časti Karlova Ves v Bratislave privítala účastníkov konferencie starostka Dana Čahojová.

Delegáti si vypočuli príhovor predsedu Zväzu Pavla Sečkára, podpredsedov ÚR SZPB Jozefa Ťažkého a Jaroslava Bulka či tajomníka Viliama Longauera. Prítomný bol aj podpredseda ÚR SZPB Norbert Lacko.

Priami účastníci odboja Anna Bergerová a Karol Kuna sa v príhovoroch zamerali na jednotu Zväzu dovnútra aj vonok. Anna Bergerová vyzdvihla zanieťnosť predsedu oblastného výboru Martina Krnu pre činnosť a prácu v SZPB. Ten skonštatoval, že napriek výpadku

počas pandémie zachovali takmer všetky pravidelné aktivity.

Pavol Sečkáar pripomenul úspechy Zväzu za posledné štyri roky. Na noviny Bojovník má vraj veľmi dobré ohlasy a nevylučuje možnosť, že sa časom vrátia k dvojtýždňovej periodicite. Jozef Ťažký sa v diskusii zamerl na fakt, že aj SZPB sa musí prispôbiť trendom a postupne meniť štruktúru médií. Informoval o príprave zmluvy s ministerstvom informatizácie a Národnou bankou Slovenska. Cieľom má byť zlepšenie zručnosti starších členov v oblasti informačných technológií. Môžu sa totiž stať obeťami podvodníkov na internete.

Delegáti potvrdili vo voľbách súčasné vedenie. Predsedom zostáva Martin Krno a tajomníčkou Katarína Frišová. Ako kandidáta na predsedu SZPB navrhli Viliama Longauera.

Konferenciu v Bratislave otvorila starostka Karlovej Vsi Dana Čahojová.

Je potrebné ísť do škôl

Soňa Pinková,
tajomníčka ObV SZPB Prievidza

Foto: Igor Sojka

Na úvod konferencie v Prievidzi 1. marca zaznela partizánska pieseň Tichá noc, potom s básňou Spomienka vystúpila Olga Kováčová.

Za dlhoročnú prácu v SZPB a pri príležitosti životného jubilea sme odovzdali Pamätnú medailu Za vernosť Natálii Matejčíkovej a Pamätnú medailu M. R. Štefánika III. stupňa Jozefovi Mravíkovi. Autorke tohto textu bola udelená medaila II. stupňa.

Na oblastnej konferencii sa zúčastnili aj pozvaní hostia, medzi nimi viceprimá-

tor Prievidze Norbert Turanovič, delegát ÚR SZPB Martin Krno, predseda Klubu vojenských dôchodcov Miroslav Michalovič, jeho tajomník Karol Lizoň a predseda okresného výboru KSS Igor Sojka.

So správou o činnosti oblastnej organizácie vystúpil predseda Ján Žiak, neskôr voľbou opäť potvrdený vo funkcii predsedu, a o práci oblastnej revíznej komisie informovala jej predsedníčka Jana Šiposová. Diskusia sa zamerlva najmä na získavanie nových členov do Zväzu, na súťaž z žiakov základných škôl o dejinách 2. svetovej vojny a protifašistického odboja, ako aj na spoluprácu základných organizácií so samosprávami. Za predsedu SZPB navrhli delegáti Juraja Odora.

Účastníci oblastnej konferencie v Prievidzi.

Individuálne programy, spoločné body

Jozef Ťažký, podpredseda SZPB

Priebeh oblastných konferencií v Poprade, Brezne a Žiari nad Hronom, na ktorých som sa zúčastnil ako kandidát, bol mimoriadne kultivovaný.

V Žiari nad Hronom navrhli za predsedu SZPB J. Ťažkého (prvý zľava). Vedľa neho L. Jančo, odmenená V. Lehoczská a vpravo J. Bulko.

Teší ma, že aj po pandemickej prestávke sme spoločne mohli hodnotiť množstvo aktivít.

Prvým je činnosť základných organizácií. Do budúca treba venovať maximálne úsilie príprave funkcionárov. Omladzovaniu členskej základne, hľadaniu foriem interpretácie postojov antifaašizmu, antiextrémizmu vo všeobecnosti v podmien-

kach meniacich sa spoločenských potrieb.

Rovnako všade sa prízvukovalo zachovanie historickej pamäti o výsledkoch 2. svetovej vojny, o postavení a potrebnosti protifašistickej organizácie v súčasnosti a budúcnosti. Tretím znakom je spolupráca s miestnou samosprávou a inštitúciami.

Za výsledkami práce sú vždy konkrét-

ni ľudia. Preto aj na konferenciách boli za svoju prácu odmenení zaslúžilí jednotlivci. A keďže mnohé témy sa ukazujú ako spoločné, určite budú predmetom diskusie na 18. zjazde SZPB.

(Pozn. redakcie: V Poprade za predsedu SZPB navrhli Jozefa Migaša, v Brezne Jaroslava Demiana a v Žiari n. Hr. Jozefa Ťažkého.)

Musíme viac propagovať svoje aktivity

Martin Krno

Foto: Tomáš Tóbiš

Počas rokovania senickej oblastnej konferencie SZPB som si prelistoval fotografiami nabitú kroniku základnej organizácie v Skalici. Na jednej strane informovala o akcii z novembra 2019 a na nasledujúcej sa píše o podujatí až niekedy na jar 2021.

tišti pamätnú tabuľu partizánovi Jánovi Beblavému.

Žiaľ, medený reliéf akademického sochára Vladimíra Farára, ktorý odcudzili „zberatelia drahých kovov“ z pomníka v osade U Rehušov sa nepodarilo nájsť ani obnoviť. Vrátili sa k tradícii oblastných osláv v Prieťriži, vrátane Behu vďaky. Odbojárji po určitej kritike priznali, že musia zlepšiť propagáciu svojich úspešných podujatí.

V diskusii vystúpil aj starosta z Hlbokého Miloš Čobrda, z Prieťrižky Pe-

Februárová oblastná konferencia v Senici.

Po pandemickej prestávke však rýchlo doháňali zameškané. V spolupráci so Záhorským osvetovým strediskom, mestom Senica a Trnavským samosprávnym krajom 1. mája 2021 otvorili výstavu o Ivanovi Horváthovi, jednom z ôsmich členov ilegálnej SNR. V októbri odhalili pomník pol stovke obetí fašistických popráv v Surovinskom lese a v Sob-

ter Flamík, za obec Prieťriž Dana Blažková a predseda Občianskeho združenia Johanky Hrebendovej Bórikovej z Vrbovic Pavol Vandelia. Z Bratislavy prišli tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer a moja maličkosť. Predsedníčkou v Senici sa opäť stala Dagmar Jůzková, tajomníčkou je Ľubica Krištofová. O kandidátovi na predsedu Zväzu sa nerokovalo.

Vyhrať mier – nie vojnu!

Vyhlasenie FIR rok po začiatku vojny na Ukrajine (uvádzame ho v plnom znení z 23. februára 2023)

Dňa 24. februára 2022 vtrhli na Ukrajinu ruské vojská v rámci výraznej eskalácie rusko-ukrajinského konfliktu. Invázia si vyžiadala desaťtisíce obetí na oboch stranách a zhoršila úlohu NATO v oblasti. Priamym dôsledkom ruského rozhodnutia bolo nielen to, že približne 16 miliónov Ukrajincov muselo opustiť krajinu, ale ďalšie stovky miliónov ľudí musia znášať dôsledky hospodárskej vojny, v ktorej extrémne vzrástli ceny energií, hnojivá a obilie sa stali pre chudobnejšie krajiny sveta takmer nedostupné a špekulanti využívajú túto vojnu na zvýšenie svojich ziskov.

Sme svedkami toho, že táto vojna čoraz viac nadobúda charakter zástupnej

vojny medzi Ruskom a štátmi NATO prostredníctvom masívnych dodávok útočných zbraní z arzenálu NATO a logistickej podpory. Do tejto vojny sa zapája aj Európska únia, namiesto toho, aby išla cestou rokovaní, ktoré sa začali pred rokmi Minskými dohodami.

V súčasnosti počuť čoraz viac hlasov rozumu na celom svete, dokonca aj bývalých vojenských dôstojníkov a diplomatov, ktorí vyzývajú na okamžité prímerie bez predbežných podmienok a na začatie rokovaní medzi bojujúcimi stranami. Vo výzve Svetovej federácie veteránov (WVF) a Medzinárodnej federácie odbojárov (FIR) z novembra 2022 sa preto uvádza: „Zbrane nikdy neprinesú mier, jedinou cestou je diplomacia a rokovania. Je to potrebné predovšetkým na záchranu

životov civilného obyvateľstva na oboch stranách. V tomto sa zhodujeme aj s pápežom Františkom, ktorý naliehavo varoval pred nebezpečenstvom jadrovej vojny, ktorá bude mať katastrofálne následky nielen na bojisku, ale aj pre všetky európske krajiny a určite pre celé ľudstvo.“

Medzinárodné mierové sily preto vyzývajú Rusko a Ukrajinu, aby prijali ponuky OSN a rôznych štátov na sprostredkovanie a dialóg. Je to jediný spôsob, ako zastaviť vojnu a zachrániť ľudské životy. Víťame postoj, ktorý zaujali latinskoamerickí lídri na samite CELAC v Argentíne, ktorí potvrdili zásadu „Nie vojne a áno dialógu a spolupráci“ – to znamená žiadne dodávky zbraní a žiadne sankcie. Vyzývame ľudí vo všetkých krajinách, aby posilnili svoje verejné aktivity za mier. Ak bude hlas ľudu silnejší, vlády naň budú reagovať.

FIR sa už na jar 2022 obrátila na veteránov Veľkej vlasteneckej vojny v rôznych európskych krajinách a Izraeli,

aby využili svoj spoločenský a politický vplyv a zasadili sa o okamžité zastavenie bojov v tejto vojne.

„Obráťte sa na vedúcich predstaviteľov svojich krajín. Požiadajte ich, aby prostredníctvom dialógu s politickými lídrami v Rusku a na Ukrajine, ako aj s predstaviteľmi armády na oboch stranách dosiahli okamžité zastavenie všetkých nepriateľských akcií a zabezpečili, aby dodávky útočných zbraní nepredĺžili tieto nepriateľské akcie. Okamžité zastavenie paľby je potrebné na ochranu civilného obyvateľstva, medzi ktorým je mnoho bývalých sovietskych veteránov a ich rodín. Tí vedia lepšie ako ktokoľvek iný, že zbrane musia zostať v tichosti. Dodávky zbraní neprinesú mier, dá sa to len cez zastavenie bojov a seriózne rokovania medzi bojujúcimi stranami.“

Toto je cesta národov a života, sen o lepšom, mierovejšom svete. To je cesta dnešných partizánov. **Partizáni mieru, partizáni ľudskosti!**

OSN vyzvalo Rusko na stiahnutie sa z územia Ukrajiny. Čína, India či Kazachstan sa zdržali

Valné zhromaždenie OSN (VZ OSN) schválilo v deň výročia začiatku vojny na Ukrajine rezolúciu, ktorá žiada od Ruska okamžité stiahnutie sa z jej teritória a ukončenie bojov. Požaduje, aby „Ruská federácia okamžite, úplne a bezpodmienečne stiahla všetky svoje vojenské sily z ukrajinského územia“.

Spolu 141 zo 193 štátov zahlasovali za dokument, sedem bolo proti a 32 krajín vrátane Číny a Indie sa hlasovania zdržali. Okrem USA, Kanady a všetkých členov EÚ hlasovali za prijatie rezolúcie aj Srbsko či Izrael. Podpora Kyjeva sa od vlaňajšie-

ho októbra o čosi zmenila. Ruskú anexiu štyroch ukrajinských regiónov vtedy odsúdilo 143 krajín.

Samotné Rusko rezolúciu odmietlo. Jeho veľvyslanec pri OSN Vasilij Nebenzia označil Ukrajincov za neonacistov a obvinil Západ z obetovania krajiny

a rozvojového sveta v túžbe poraziť Rusko. „Sú pripravení ponoriť celý svet do pekla vojny, aby si udržali vlastnú hegemoniu,“ uviedol Nebenzia počas rozpravy.

„Valné zhromaždenie OSN dnes prehovorilo veľmi jasne,“ reagoval na schválenie rezolúcie šéf diplomacie EÚ Josep Borrell. „Toto hlasovanie ukazuje, že medzinárodné spoločenstvo stojí pri Ukrajine.“ K nemu sa pridal japonský minister za-

Valné zhromaždenie OSN vyzvalo Rusko, aby sa stiahlo z Ukrajiny.

hraničných vecí Yoshimasa Hayashi: „Budúci rok by sme sa tu nemali stretnúť pri príležitosti druhého výročia tejto nezmyselnej vojenskej agresie,“ uvie-

dol. „Rusko to môže a musí zastaviť, hneď zajtra,“ reagovala francúzska ministerka zahraničia Catherine Colonna.

(red., foto: Loey Felipe/OSN)

Koncentračné tábory vznikli v Nemecku pred 90 rokmi

Presne 21. a 22. marca 1933, necelé dva mesiace po tom, ako v Nemecku prevzal moc Adolf Hitler, vznikli koncentračné tábory Oranienburg a Dachau.

V nemeckom Oranienburgu si smutné výročie existencie koncentračného tábora pripomenú otvorením putovnej výstavy „Začiatok teroru – prvé koncentračné tábory v režime národného socializmu“ presne v deň jeho vzniku, 21. marca 2023. Návštevníci sa môžu na jedenástich stanovištiach oboz-

námiť s úlohami a funkciou prvých koncentračných táborov. Na základe početných biografí prenasledovaných sa dozvedia, ako tábory prispeli k nastoleniu a upevneniu nacistického režimu.

Spomienku pripravuje aj koncentračný tábor Dachau. Akcie k 90. výročiu jeho vzniku zahŕ-

ňajú okrem výstavy týkajúcej sa táborevého systému aj prezentácie a diskusie k prvej fáze existencie tábora s dôrazom na charakteristiku skupín väzňov, osudov jednotlivcov, ako aj tamojších väzenských a životných podmienok.

Vraj vzorový tábor

Prvý koncentračný tábor v Prusku zriadila miestna jednotka útočných síl (Sturmabteilung, SA) Standarte 208

uprostred mesta Oranienburg na mieste bývalého pivovaru. Uznali ho, finančne podporovali a dozor nad ním mali štátne orgány. Starostovia a ďalší zástupcovia miestnej samosprávy súhlasili s tým, aby sa väčšina väzňov posielala práve sem. Prvé koncentračné tábory boli zriadené predovšetkým na to, aby do nich členovia a sympatizanti NSDAP umiestňovali svojich politických a iných protivníkov.

Prvými zajatými bolo štyridsať komunistov z mesta a priľahlého okolia. Nastávali neuveriteľné situácie. Napríklad komunistovi Willimu Rufovi robil dozorcú jeho vlastný otec, zajatci a ich mučitelia často pochádzali z rovnakej štvrte alebo boli susedmi. Veliteľom tábora sa stal Werner Schäfer, ktorý tábor Oranienburg využíval na propagandistické účely, často tam vodil a sprevádzal domáce a zahraničné návštevy.

Denný program väzňov tvorili trestné cvičenia a pracovné úlohy. Vykonávali napríklad náročné cestné, železničné, vodohospodárske a lesnícke práce v prospech mesta Oranienburg. Násilím dozorcov boli postih-

nutí najmä židovskí väzni, ktorí boli zoskupení v špeciálnej židovskej rote.

Uzatvorenie a vznik Sachsenhausenu

V júli 1934 v súvislosti s Röhmovým pučom a zbavením SA právomocí prevzalo tábor asi 150 esesákov pod vedením inšpektora koncentračných táborov, veliteľa brigády SS Theodora Eickeho. Tábor rozpustili a väzňov presunuli do koncentračného tábora Lichtenburg. Odtedy bol Oranienburg považovaný za „rezervný tábor pre Berlín pre prípadné potreby prichádzajúcich“. Neskôr, v roku 1936, vznikol na mieste tábora a pridruženom extraviláne s rozlohou zhruba 400 hektárov ďalší neslávne známy tábor Sachsenhausen.

Od marca 1933 do jeho rozpustenia v júli 1934 bolo v koncentračnom tábore Oranienburg uväznených celkovo asi tritisíc ľudí. Podľa odhadov v ňom zahynulo 16 osôb, ich príbehy sú zdokumentované a slúžia ako svedectvo brutality režimu pre ďalšie generácie.

(Podľa sachsenhausen-sbg.de spracoval Branislav Balogh)

Stála výstava v koncentračnom tábore Oranienburg 1933–1934, na snímke uniforma dozorcov SA.

foto: sachsenhausen-sbg.de

Ako to bolo s bombardovaním

Od tragickej udalosti, ktorá sa odohrala v meste pod Zoborom počas Bratislavsko-brnianskej operácie 2. ukrajinského frontu s cieľom oslobodiť juhozápadné Slovensko a južnú Moravu od nacistického Nemecka, uplynie čoskoro 78 rokov.

Nitra sa stala cieľom bombardovania viackrát. Prvé sa uskutočnilo v noci na 20. decembra 1944, keď okolo 21.30 hod preletel nad mestom sovietsky ľahký bombardér. Pokúsil sa zhodiť štyri bomby do priestoru Vily dr. Veröa, kde sídlilo gеста-po. Minul svoj cieľ približne o 50 až 80 metrov.

Tri bomby dopadli medzi obytné domy a značne ich poškodili. Nik neprišiel o život, no traja ľudia boli zranení. Jednotky civilnej protiletectvej ochrany ich vyslobodili z trosiek a odviezli do nemocnice. Štvrtá bomba zasiahla budovu Štátnej meštiackej školy, kde bola v tom čase ubytovňa vojakov SS. Prerazila strechu a pristála v telocvični. Nevybuchla, pretože jej zlyhal iniciátor. Zneškodnil ju privolaný nemecký pyrotechnik.

Spojenské prelety nad Zoborom

Nočné prelety a prieskumné lety ponad Nitru sa dali pozorovať čoraz častejšie. Obyvatelia mali veľakrát možnosť vidieť spojenké bombardéry, ktoré štartovali zo základní v Taliansku a ponad územie Slovenska smerovali najmä do Poľska. Siedmeho júla 1944 prelietavalo nad Zoborom 600 až 800 spojenkých bombardérov vo veľkej výške z juhu na severozápad. Napadli ich nemecké stíhačky.

Pri spiatocnom lete bolo jedno spojenké lietadlo poškodené, klesalo v smere Ivanka pri Nitre-Maďarsko. V úsilí dostať sa čo najďalej z nepriateľského územia piloti odľahčovali stroj a odhadzovali z neho rozličné predmety. Napríklad na Zobor dopadol pás s nábojmi do veľkorážneho guľometu a nafukovací záchranný pás.

Pri prelete asi 300 amerických lietadiel 22. augusta jedno zhodilo sedem bômb západne od obce Jelšovce. O päť dní na to sa v dopoludňajších hodinách nad Nitrou objavilo 250 spojenkých lietadiel. Posádka jedného z nich zrejme pre ťažkosti s motorom spustila v chotári Mecheníc osem bômb. Spôsobili iba materiálne škody následkom tlakových vln pri ich výbuchu.

Najväčšie množstvo lietadiel, okolo 800, pozorovali Nitrania 29. augusta. Vtedy zaznamenali zhodenie bômb v Ivanke pri Nitre, na roli pri obci Čab, dve vybuchli v lese neďaleko Hrnčiaroviec, v chotári Branča jedna, štyri zabúdli do hája Davarčany. Všetky vybuchli, no nevyžiadali si obeť na životoch. Posledný prelet spojenčov s pätnástimi lietadlami zaregistrovali 19. novembra. Jedno spustilo paľbu z kanónov, zrejme na odstrašenie osádok protivzdušnej obrany letiska. Nik nebol zabitý ani zranený. Ešte predtým, 15. septembra, v nočných hodinách sovietske dopravné lietadlo LI 2 vysadilo nad Zoborom trinásťčlenný výsodok a zhodilo zbrane aj strelivo.

Okupačné orgány zabrali poľné letisko

Koncom septembra 1944 zabrali nemecké okupačné orgány poľné letisko v Nitre a začali s budovaním protiletectvej ochrany. V Nitre sa usadili a začali aktívne vyvíjať činnosť jednotky SD (gestapo), ktoré spolu s Pohotovostnými oddielmi Hlinkovej gardy zatýkali v meste a okolí Židov, ilegálnych pracovníkov odboja a partizánov.

Nitrianska posádka, ktorej velil mjr. Ján Šmigovský, sa napriek naliehaniu organizátorov SNP k Povstaniu nepridala. Do mesta

Dnešná Štefánikova trieda po bombardovaní vyzerala desivo.

vtrhli aj jednotky bojovej skupiny Schill.

Od konca novembra však prevzalo iniciatívu nad vzdušným priestorom sovietske letectvo. V noci 21. decembra zbombardovalo nemecké vojenské kolóny vo Veľkom Záluží, smerujúce po hlavnej zásobovacej tepne z Bratislavy do Nitry. Podobným terčom sa stala aj kolóna maďarskej armády v obci Cabaj-Čápor 24. decembra. Počas tohto útoku zahynulo niekoľko maďarských vojakov. Bolo zabitých aj množstvo koní a zničené zásoby

prepravované na front. Žiaľ, počas tohto náletu zahynuli aj dve civilné osoby, deväť obyvateľov utrpelo zranenia, miestny kostol a 14 obytných domov bolo poškodených.

Od nočného bombardovania 20. decembra vládol v Nitre relatívny pokoj. V meste zabezpečili silnú protiletectkú obranu, na Kalvárii umiestnili vojenskú pozorovaciu hlásku, na Čermáňskom kopci vybudovali palebné postavenie a osadili rýchlopalný štvorhlavňový kanón Oerlikon. Na území terajšieho parku na

Sihoti sa nachádzal podzemný bunker, pri ňom stanovište ťažkého guľometu. Ďalšie postavenie rýchlopalného kanónu bolo za mlyňmi pri moste cez rieku a na vtedajších tormošských lúčkach (dnes Chrenová).

Bojovú iniciatívu prevzali červenoarmejci

Soviety dobre zmapovali systém protivzdušnej obrany Nitry vďaka nočným prieskumným letom. Po vyhodnotení získaných údajov sa vedenie ČA rozhodlo uskutočniť 20. januára nočný letecký útok na poľné letisko. O 21.10 priletel z juhovýchodu ľahký bombardér, ktorý zhodil sedem bômb do časti Starého letiska. Samotné letisko nezasiahli. Piloti bombardéra mali pravdepodobne sťaženu orientáciu kvôli dokonalému zatemneniu mesta. Žiadne osoby neboli usmrtené, no tlakové vlny z vybuchnutých bômb zapríčinili poškodenie viacerých domov.

Aby vojská 2. ukrajinského frontu mohli rýchlo postupovať s čo najmenšími stratami, vyčlenil veliteľ frontu maršal Rodion J. Malinovskij časť letectva na podporu bojových akcií ČA. Poveril generála Sergejova K. Goriunova, aby zničil ohniskovú podporu nepriateľa v celej taktickej hĺbke jeho obrany. Boli to sklady munície, zálohy vojska a bojujúcej techniky, ktoré zadookumentovali na základe pozemného a predovšetkým leteckého prieskumu zhotovením fotografických snímok.

Správy z frontovej línie a intenzívne prelety sovietskych lietadiel spojené s ostreľovaním a bombardovaním zhromaždísk techniky a vojska Wehrmachtu vo Vrábľoch a Komjaticiach už 25. marca zreteľne naznačovali, že onedlho sa bude bojovať aj o Nitru. Nemci vedeli, že front sa k nej nezadržateľne blíži, a preto urýchlene evakovali poľnú nemocnicu z kláštora na Zobore

Hasenie požiaru v zasiahnutej Tabakovej továrni.

Párovce, vyústenie Piaristickej na Mariánsku ulicu po bombardovaní 26. marca 1945. V pozadí vidno baziliku, ktorá je integrálnou súčasťou Nitrianskeho hradu.

ním Nitry?

a spravodajskú centrálu v podzemí parku na Sihoti. Veliteľstvo vyhlásilo najvyšší stupeň bojovej pohotovosti.

Dňa 25. marca o 22.30 hod priletelo nad mesto sovietske prieskumné lietadlo Po-2 (Polikarpov) a pomocou tzv. Stalínových sviéc (zariadenie slúžiace na osvetlenie priestoru na zemi) urobila posádka snímky mesta. Bolo na nich vidno prítomnosť dvoch veľkých vojenských nemeckých kolón smerom od nitrianskych kasární hore ku kostolu a v Párovciach. Velenie po preštudovaní výsledkov tohto prieskumu rozhodlo o zničení týchto kolón, o ktorých predpokladalo, že vezú zásoby nemeckým jednotkám v tom čase už bojujúcim v okolí Vrábľov.

Most pre ťažkú techniku a tanky Tiger

Na druhý deň sa okolo 8.30 hod priblížili štyri sovietske stíhačky La-5FN. Vyštartovali z Troch Dubov smer Kozárovce–Zlaté Moravce–Nitra. Ich úlohou bolo umlčať protiletadlovú obranu mesta. Ako prvé zneškodnili strelbou z palubných zbraní obsluhu protiletadlových kanónov na Tormoši (Chrenovej) a za mlynom. Rýchlopáľný kanón umiestnený na letisku sa ani neozval. Kanón umiestnený na kopci na Čermá-

ni nemohol vôbec strieľať, lebo stíhačky leteli nízko nad zemou. Strelbou by boli zasiahli budovy a ľudí v meste.

Sovietskym stíhačom sa nepodarilo zničiť len ťažký guľomet umiestnený na hradbách a 88 mm kanón neďaleko betónového mosta, ktorý bol strategicky veľmi dôležitý. Bol totiž jediným mostom, cez ktorý sa dali prepraviť na druhú stranu rieky ťažké bojové tanky Tiger a iná bojová technika. Ostatné mosty od Nových Zámkov až po Nitru vyhodili Nemci do vzduchu.

Okolo deviatej ráno sa na oblohe objavilo smerom od Šale spolu 27 bombardérov Boston, ktoré mali Sovieti vo svojej výzbroji. Na mesto zhodili náklad bômb. Následkom toho bolo úplne zničených 48 budov a 289 čiastočne poškodených. Počet obetí dosia-

Pamätná tabuľa pri Kaplnke sv. Michala pre Nitranov, ktorí zahynuli počas 2. svetovej vojny.

Identifikácia mŕtvych obetí.

hol 345. Išlo zväčša o civilistov. Bombardéry štartovali z letiska nad Budapešťou a tam sa po zhodení nákladu aj vrátili. Bol totiž plánovaný aj druhý nálet, ktorý sa mal uskutočniť popoludní. To sa však už neudialo. Veliteľstvo ČA ho zrušilo a namiesto toho sa rozhodlo bombardovať pevnosť v Komárne.

Prečo zlyhala hlásna služba?

Dodnes nie je známy dôvod, prečo zlyhala hlásna služba, ktorá obyčajne varovala obyvateľov Nitry pred blížiacim sa nebezpečenstvom. Sirény začali hučať, až keď dopadli prvé bomby. Taktiež je nepochopiteľné, že v meste sa v ten osudný deň konali trhy. Zišiel sa tu veľký počet ľudí, najmä z okolia. Zjavne podcenili blíž-

kosť frontu a nebezpečenstvo, ktoré hrozilo, keďže Nitra ležala už vo frontovom pásme. Bojovalo sa v blízkosti 15–20 kilometrov. Je čudné, že veliteľ posádky a mestský úrad konanie trhov nezakázali.

Mnoho obetí pochovali pozostalí na dedinských cintorínoch. Nemci odviezli svojich zabitých vojakov smerom na západ. Miesto, kde ich pochovali, nie je známe.

Obyvateľov Nitry, ktorí zahynuli počas bombardovania, uložili v dvoch spoločných hrobách na Mestskom cintoríne. Je ich tam 55.

Na druhý deň okolo 15 hod prileteli dve stíhacie lietadlá JAK-9T, ktoré mali za úlohu zničiť poštu ako dôležité telekomunikačné

zariadenie. Vystrelenými raketami zasiahli aj budovu divadla a vedľa stojaci dom. Počas tejto akcie sa Sovieti dostali do vzdušného súboja s dvoma nemeckými stíhačkami, ktoré vykonávali hliadkovanie nad okolím Nitry. Obe sovietske stíhačky boli zasiahnuté, následkom čoho havarovali. Jedna spadla južne od Nitrianskych Hrnčiaroviec a druhá pri Jelenci. Obaja piloti sa vzhľadom na malú výšku nestihli katalpultovať a zahynuli.

Posledné bombardovanie sa uskutočnilo 29. marca približne o 10 hod. Smerom od Tribeča prileteli dve sovietske stíhačky a zhodili dve bomby, ktoré dopadli do záhrad na okraji mesta a nespôsobili väčšie škody.

(Krátene a medzititulky red. Bojovník)

Zverejňujú sa (aj) nepravdivé údaje

Bombardovanie mesta pod Zborom je smutnou a pre našu verejnosť pomerne neznámou kapitolou. V roku 2005 vyšla kniha *Nitra, druhé Coventry?* od Štefana Košovana, ktorý mal v závere vojny jedenásť rokov. Počas bombardovania mu zahynuli rodinní príslušníci.

Ako píše vo svojej publikácii, začal vyhľadávať fakty v dostupných archívoch a materiáloch, ktorých bolo žalostne málo. Informácie nebolo možné čerpať z utajených vojenských archívov. Preto v knihe použil iba texty, ktoré boli dostupné.

Pracoval ako externý asistent na vysokej škole a neskôr v Poľnohospodárskom výskumnom ústave. Zrejme v tom čase necítil potrebu napísať a vydať svoju knihu z politických dôvodov. Počas minulého režimu sa o tejto tragickej udalosti mlčalo.

Zverejňujú nepodložené údaje

Hneď po Nežnej revolúcii sa zrazu objavilo množstvo „historikov“ a najmä novinárov, ktorí odvolávajú sa na Košovana knihu a jej údajne zaručený, faktami podložený obsah, začali písať články. Ich jediným poslaním bolo vyvolávanie protisovietskych nálad a bagatelizovanie zásluh Červenej armády pri oslobodzovaní Slovenska. Každoročne v marci noviny a médiá podsúvajú čitateľom a poslu-

chácom často nepravdivé a ničím nepodložené informácie, ktoré prekrúcajú historické fakty.

Ako člen Klubu vojenskej histórie v Nitre som sa začal zaoberať vyhľadávaním materiálov, ktoré sa týkajú danej problematiky. Dnes sa už dá nahliadnuť aj do odtajnených archívov a bojových zápisov či denníkov príslušníkov ČA. Obsahujú vyše milióna stránok, kde je možné dopátrať sa zaujímavých a doteraz nepoznaných skutočností.

Po niekoľkokomesačnom úsilí vo vyhľadávaní som zistil, že viaceré skutočnosti, ktoré Štefan Košovana uvádza vo svojej knihe, sa nezakladajú na pravde. Napríklad tvrdí, že lietadlá bombardujúce Nitru štartovali z Troch Dubov. Nie je to pravda, štartovali a pristávali na letisku pri Budapešti. Z letiska pri Zvolene štartovali stíhačky, ktoré plnili úlohy pred samotným bombardovaním. Mali za úlohu zlikvidovať protiletadlovú obranu.

Ďalej píše, že prileteli smerom od Tribeča. V skutočnosti to bolo od Šale a po zhodení nákladu sa obrátili nad Tribečom a zamierili na juh. Nepravdivý je aj údaj o štyroch vlnách bombardovania. Sovietsku zostavu tvorilo 27 bombardérov zoradených v troch rojoch po 9 lietadiel. Vedúci pilot každého roja robil fotografické snímky z výsledku bombardovania, ktoré sa stali súčasťou bojových hlásení pilo-

tov a sú po odtajnení dostupné k nahliadnutiu.

Nemci zostali takmer až do oslobodenia

Autor knihy *Nitra, druhé Coventry?* sa tiež mýli, ak tvrdí, že počas bombardovania už Nemci v Nitre neboli. To si osvojili mnohí „odborníci“, najmä novinári. V meste už neboli dve odфотографované nemecké kolóny, pretože nadránom pred bombardovaním odtiaľ odtiahli. Ale ostatné nemecké jednotky sa chystali na bojové strety so Sovietmi a úplne kontrolovali mesto pod Zborom. V hoteli Schiller (dnes Zobor) sídlilo Ortskommando, t.j. veliteľstvo mesta. Jeho príslušníci ho opustili až počas priamych bojov o Nitru. Hotel sami zapálili a utiekli smerom na Párovce.

Vo Verövej vile (jej čiastočná replika sa v súčasnosti nazýva Oko) na Ulici Fraňa Mojtu boli zriadené Sicherheitsdienst (bezpečnostná služba), Sicherheitspolizei (bezpečnostná polícia) a gestapo (tajná štátna polícia). Podľa dostupných záznamov nakladali Nemci 28. marca 1945 na autá debny s písomnými záznamami. Písomnosti, ktoré nestihli naložiť, zapálili v jednej z tried školy, kde boli ubytované jednotky SS.

Nemci mali v Nitre a blízkom okolí vybudované viaceré obranné postavenia. Najdôležitejším strategickým miestom

bol spomínaný betónový most, ktorý po preprave svojej ťažkej techniky vyhodili do vzduchu. Podobný osud stihol aj drevený most pri letisku.

Pretože tieto údaje sa už do spomínanej knihy nedajú doplniť, obrátil som sa ako člen SZPB a KVH Nitra na šéfredaktorku nitrianskych novín MY SME Miriam Hojčušovú s prosbou, aby tieto fakty zverejnila v článku o bombardovaní nášho mesta. MY SME každoročne o udalosti píše, neraz na titulnej strane, a pritom uvádzajú nepravdivé údaje, odvolávajú sa na publikáciu Štefana Košovana. Ponúkol som jej fotokópie z archívov a ďalší materiál, ktorý sa mi podarilo vyhľadať. Pani šéfredaktorka moju ponuku rezolútne odmietla.

Zrejme jej nevyhovuje písanie historickej pravdy. Vyvoláva to vo mne dojem, akoby dostala za úlohu vyvolávanie protisovietskych a teraz aj protiruských nálad, ktoré vedú k nezmyselným činom viacerých extrémistov. Ako inak si máme vysvetliť nedávne zhanobenie pamätníka venovaného sovietskym vojakom, ktorí padli pri oslobodzovaní Nitry? V noci pod rúškom tmy ho omotali do farieb ukrajinskej zástavy. Zadržali ich síce príslušníci polície, no doteraz sa verejnosť nedozvedela, aký trest ich stihne za tento skutok.

Mimochodom, v posádkach sovietskych bojových lietadiel, ktoré bombardovali Nitru, boli Rusi aj Ukrajinci. Dokazujú to záznamy z letových denníkov.

Generál s Rytierským krížom od Hitlera

(Dokončenie zo str. 4)

Štefanovi Jurechovi a 2. októbra sa vrátil na Slovensko.

O tri mesiace, 1. januára 1943 ho na základe rozhodnutia pre-

ti. Patril medzi ne aj nariadenie veľkej akcie v oblasti Nizkých Tatier, ktorá prebiehala od 10. augusta a skončila sa bez požadovaného výsledku.

sme takto chránili náš štátny majetok a životy našich občanov.“ Vyhranený postoj k partizánskému hnutiu zaujal aj v rozhovore s nemeckým vyslancom v Bratislave Hannsom E. Ludinom, ktorý v hlásení na Zahraničný úrad v Berlíne k tomu uviedol: „*Krátky rozhovor s generálom Turancom 25. augusta vyvolal dojem, že tento dôstojník, všeobecne známy ako energický, je odhodlaný rozhodne postupovať proti partizánskému moru a demoralizácii slovenskej brannej moci.*“

Pád obdivovateľa nacistického Nemecka

K naplneniu týchto očakávaní však nedošlo. O štyri dni, 29. augusta, počas cesty do Banskej Bystrice generála Jozefa Turanca na rozkaz veliteľa ilegálneho Vojenského ústredia pplk. gšt. Ján Goliana zatklí. Stalo sa tak asi o 9.00 hod, keď neďaleko letiska Tri Duby skupina vojakov pod velením nadporučíka Štefana Hanusa zastavila auto vezúce generála a eskortovala ho k Jegorovovej partizánskej brigáde na Prašivú. Odtiaľ ho 6. septembra previezli do Hiaďeľa, potom ho spolu s generá-

lom Čatlošom letecky dopravili do Kyjeva a napokon 15. septembra do Moskvy.

Do Československa sa Turanec vrátil 10. januára 1947 spolu s Ferdinandom Čatlošom, Martinom Sokolom a Jánom Spiššikom. V tom čase sa v Bratislave chystal súdny proces s poprednými predstaviteľmi slovenského štátu. Turanca súdili v rámci procesu s Čatlošom a spol. Hlavné verejné pojednávania prebiehali 24. až 29. novembra a 1. až 3. decembra 1947.

Pôvodným rozsudkom, vyneseným 10. decembra, bol odsúdený na trest smrti zastrelením, stratu občianskych práv na

15 rokov a odňatie vojenských hodností. Napokon však bola schválená jeho žiadosť o milosť a trest smrti mu zmenili na 30 rokov väzenia. Výkon trestu nastúpil vo väznici v Leopoldove. Viackrát podal žiadosť o odpustenie zvyšku trestu, poslednú v lete 1956 zdôvodnil zlým zdravotným stavom. Odpustenia sa už nedočkal, zomrel 9. marca 1957. Pochovali ho v leopoldovskej väznici. Po dvadsiatich rokoch rodina Jozefa Turanca dosiahla povolenie na prevezenie jeho telesných pozostatkov do Trenčína, kde ich 20. augusta 1968 uložili do hrobu na Hlavnom cintoríne.

Jozef Turanec v dôvernom rozkaze zo 14. augusta 1942: „Vodca nemeckého národa a najvyšší veliteľ nemeckej brannej moci Adolf Hitler ma vyznamenal Rytierským krížom Železného kríža, ktorý mi 13. augusta z rozkazu Führera odovzdal gen. panciernikov Kirchner. Tento kríž budem s pýchou nosiť, lebo v ňom nevidím len vyznamenanie svojej osoby, ale predovšetkým hrdinských skutkov všetkých príslušníkov RD... Očakávam od vás, že aj naďalej splníte tak skvele svoje úlohy, bok po boku s nemeckými kamarátmi v tomto najväčšom boji ľudstva, a poniesite víťazný štít RD v duchu nášho hesla: Napred až do konečného víťazstva!“

zidenta republiky ustanovili za šéfa Vojenskej správy MNO. Túto funkciu 15. januára 1944 odovzdal plk. pech. Pavlovi Kunovi, pretože už predtým, 1. januára ho vymenovali za veliteľa pozemného vojska so sídlom v Banskej Bystrici.

Vyvrcholenie vojenskej kariéry

Vyvrcholenie Turancovej vojenskej kariéry nastalo, keď ho na nemecký nátlak prezident Tiso vymenoval 27. augusta za hlavného vojenského veliteľa. Medzitým sa z titulu zastávanej funkcie angažoval v opatreniach zameraných proti narastajúcemu partizánskému hnu-

Jeho oficiálny vzťah k rozmáhajúcemu sa partizánskému hnutiu bol expresívne vyjadrený 23. augusta v úvode nariadenia o asistenčných oddieloch:

„V poslednom čase nadobúda činnosť záškodníkov povážlivých rozmerov, ktoré ohrozujú štátnu samostatnosť tým, že keď týmto lotrom nebudeme vedieť sami čeliť, postarajú sa o to cudzie mocnosti a pre nás zostane potom len: stratená samostatnosť, hanba, výsmech a prenasledovanie. Ani žandári, ani civilné úrady, ale v prvom rade vojsko je povinné zakročovať tam, kde sa objavia záškodníci a našou povinnosťou je ich krátkou cestou a bez milosti potierať a ničiť, aby

Spomeňte si na básnika a novinára

Milan Kováčik, predseda ZO SZPB Brezno č. 2

Foto: autor

Mestá Tisovec a Brezno spája historická skutočnosť. Koncom januára 1945 ich oslobodzovala nielen Červená, ale aj 4. rumunská armáda. Obe zvädzali ťažké boje proti nepriateľovi, v podmienkach tuhej zimy, zlého zásobovania potravinami, v nedostatočnom oblečení. To sa podpísalo na množstve padlých najmä z rumunskej armády.

V nedeľu 20. septembra 2015 priviedol do Brezna Peter Mináč, v tom čase primátor Tisovca, deväťčlennú delegáciu z mestečka Tautii Magheraus z Marmarušskej župy, ležiacej v horskej oblasti severného Rumunska, aj s starostom Antonom Ardeleanom. Spoločne odhalili pamätnú tabuľu Na večnú pamiatku hrdinom rumunskej armády. Umiestnili ju na Kuzmányho ulici, na žltej budove za železničným priecestím.

Miesto nevybrali náhodne. Vyplyvalo z požiadavky hostí,

ktorí sa zaujímali o osud svojho rodáka, poručíka Ion Soreanu-Şugariu (6. jún 1914–1. február 1945). Tento mladý muž, pred narukovaním talentovaný básnik a novinár, zahynul vo veku 30 rokov neďaleko od tohto miesta smerom k Malej železničnej stanici.

Pri pamätnej tabuli v Brezne

V piatok 27. januára 2023 mesto Tisovec oslavovalo už od rána 78. výročie oslobodenia. Peter Mináč, teraz vo funkcii predsedu ZO SZPB, položil

Rumunský poručík, talentovaný spisovateľ Ion Soreanu-Şugariu, ktorý padol pri oslobodzovaní Brezna 1. februára 1945.

veniec aj k tabuli v Brezne. Jeho úmysel podporila skupina aktivistov SZPB a členov Klubu vojenskej histórie v uniformách.

V Brezne všetkých privítal primátor Tomáš Abel a zástupcovia oblastnej organizácie SZPB na čele s predsedom Jaroslavom Demianom. Po kladeaní vencov a oficiálnych príhovoroch som dostal slovo, lebo mojím hobby je študovanie regionálnej histórie.

V Horehronskom múzeu som objavil dva významné dokumenty, ktoré popisujú nielen situáciu na bojisku v Brezne, ale aj ako zahynul 1. februára 1945 Ion Soreanu-Şugariu.

Prvý dokument pochádza zo spomienok hlavného práporčíka Mirona V. Justina, vojno-

vého veterána z rokov 1941 až 1945. Druhý je úryvkom z listu lekára Eugena Ciura (Regiment 27. pechota), adresovaného mladej Ionovej manželke.

Lucia, strácam sa... Zachráňte ma...

Z listu sa dozvieme, že po čiastočnom oslobodení Brezna 31. januára 1945 bolo mesto nepretržitým terčom nemeckého delostreleckého bombardovania. Vraj za ním stáli dvaja Nemci, ktorí zostali skrytí vo veži kostola a mali so sebou vysielaciu. Aby nevystavil nebezpečenstvu pochodu- júcich vojakov, veliteľ pluku im nariadil stiahnuť sa na kraj mesta. Všade panoval veľký zmätok.

Poručík Ion Şugariu (Soare) odmietol ísť do bezpečia za front a zostal na mieste. Nemecké delostrelectvo začalo strieľať na preplnenú cestu a železničnú trať vedúcu do mesta. Ion Şugariu sa nachádzal na okraji cesty, bol pokojný a vydával rozkazy. Jedna zo striel však padla veľmi blízko neho a výbuch mu poranil nohy. Svedkovia hovoria, že ich mal obe zlomené a bol zasiahaný aj do brucha.

Okamžite mu

zavinuli stehná do ovinovačiek, aby sa zabránilo veľkej strate krvi. Naložili ho do postranného vozíka motocykla a vydali sa do ambulancie regimentu. Soare ešte stihol odkázať manželke pár slov: „Lucia, strácam sa... Zachráňte ma...“ Následne stratil vedomie. Na ceste k ambulancii, približne desať minút po zranení zomrel. Pochovali ho na obecnom cintoríne v Polhore, bol prítomný vojenský i dedinský kňaz a ľudia z dediny.

* * *

Keď po vojne vybudovali nad Zvolenom ústredný cintorín príslušníkov Rumunskej kráľovskej armády, ktorí padli pri oslobodzovaní Slovenska, previezli tam telesné pozostatky Iona Soreanu-Şugariu a jeho ďalších bojových druhov. Kedykoľvek povedie vaša cesta v Brezne popri tejto pamätnej tabuli, spomeňte si na utrpenie jedného z rumunských vojakov a venujte mu tichú spomienku. Z vďaky za našu slobodu.

Bývalý primátor Tisovca, dnes predseda tamojšej ZO SZPB Peter Mináč kladie veniec k pamätnej tabuli hrdinom Rumunskej armády v Brezne, 27. január 2023.

Pamätná tabuľa Brezno.

Pamätníci, spisovateľ a zápis spomienok

Anna Gejdošová, podpredsedníčka ZO SZPB Štrba

Málokedy sa stane, že od myšlienky po jej realizáciu ubehne len týždeň. Dlhoročnému starostovi Štrby Michalovi Sýkoraovi, ktorý je zároveň tajomníkom našej ZO však skutočne trvalo len týždeň, kým zorganizoval zaujímavé stretnutie pamätníkov vojnových udalostí v našej obci.

Termín na konci januára nebol náhodou, veď práve vtedy sme si pripomínali 78. výročie oslobodenia obce. Už predtým sme na výročnej členskej schôdzi skonštatovali, že napriek náročnému obdobiu sme vlni splnili všetky zámery. Mimoriadne pozitívne je, že nám pribudli noví, mladší členovia.

Heimatschutz zabil dieťa

Jedna z najstarších členiek Zuzana Sviteková porozprávala mladým, novoprijatým členom SZPB, ako si na vojnové udalosti v Štrbe pamätá ona, vtedy 10-ročné dievča. Jej spomien-

ky boli veľmi pôsobivé. Preto sa Michal Sýkora rozhodol zorganizovať stretnutie ľudí, ktorí by si na 2. svetovú vojnu ešte mohli pamätať, lebo účastníkov odboja už medzi nami, bohužiaľ, niet.

Na stretnutie s pamätníkmi prišiel aj tajomník ObV SZPB v Poprade Ján Pavlovčin a spisovateľ zaoberajúci sa vojenskou tematikou Marcel Maniak. Spomínali starší i rodinní príslušníci pamätníkov vojnových udalostí. Dozvedeli sme sa mnoho podrobností o priebehu vojny v Štrbe, napríklad ako 1. septembra 1944 vnikli do obce ozbrojené jednotky Hei-

Niektoré spomienky účastníci počúvali so zatajeným dychom.

foto: autorka

matschtzu. Občania práve prišli pred dom starostu potraviny pre povstalcov. Pri streľbe boli zranení šiesti obyvatelia a smrť si našla 17-ročného Michala Drugaja, na rukách mamky zomrela 6-ročná Anička Sokolová. Práve tejto tragédii je venovaný pomník v obci s názvom Smútiaca mať.

Žiadna spomienka nezapadne prachom

Nešťastný bol aj 4. september. Postupujúci Nemci palbou a granátmi zapálili päť obytných domov a devätnásť stodôl, vyhasol tam aj život manželov Tep-

lických. Zaujímavé spomienky boli aj na pobyt generála Ludvíka Svobodu v Štrbe, kde bol ubytovaný štáb 1. čs. armádneho zboru, ako dlho sa zdržali vojenské jednotky v obci, ako sa uskutočnilo stretnutie L. Svobodu s náčelníkom politického oddelenia 18. armády L. I. Brežnevom, kto padol pri oslobodzovaní Štrby, a podobne. Anna Sýkorová prečítala úryvok svojej poviedky Most života, v ktorej podľa rozprávania starších spracovala jeden z týchto príbehov.

Historik a spisovateľ Marcel Maniak pripájal podrobnosti k mnohým spomínaným sve-

dectvám, má ich zdokumentované vo viacerých publikáciách, napríklad Obyvatelia Štrby vo svetových vojnách, Nikdy viac a naposledy v knihe Partizánske a povstalecké obce na Slovensku. Práve tento titul zakúpila obec pre všetkých účastníkov besedy.

Starosta Michal Sýkora, ktorý besedu viedol, sa na záver všetkým poďakoval a ubezpečil, že zaznamenané spomienky sa ďalej využijú. Historický medzník v novodobých dejinách obce tak navždy zostanú dôkazom hrdinstva, ale aj vojnového utrpenia občanov Štrby.

Na pochode boli všetky generácie

Napriek zasneženej zime pochodovalo z Jarabiny do Litmanovej vyše 100 ľudí.

foto: Václav Homišan

Radoslav Beňo, starosta Jarabiny a Nataša Hlinková, starostka Litmanovej

Zhruba 70 peších a asi 40 lyžiarskych turistov sa zišlo na 61. ročníku turistického pochodu cez kastyre našich dvoch obcí. Zorganizovali sme ho koncom januára pri príležitosti 78. výročia oslobodenia. Pochodom a pietnym aktom sme si uctili padlých osloboditeľov a protifašistických bojovníkov.

Jednou z najzaujímavejších častí počas túry sú rozhovory, stále majú nádych histórie. Členovia SZPB rozprávajú ostatným účastníkom o období druhej svetovej vojny v našom regióne. Ich po-

slanie je stále aktuálne a sme radi, že zachovávajú pamiatku a česť bojovníkov proti fašizmu a prispievajú k tomu, aby najmä mladá generácia poznala historické udalosti a bola hrdá na tradície boja za slobodu.

Pietny akt sa v Jarabine začal pri pamätníku panychídou, po ktorej som ako starosta Jarabiny priblížil na základe historických faktov priebeh oslobodenia. Po pochode do Litmanovej sa tam pri obecnom úrade konal pietny akt pri pamätnej tabuli s kultúrnym vystúpením miestnej folklórnej skupiny.

Na podujatí nechýbali ani žiaci ZŠ Jarabina, čomu sa obzvlášť teším. Anna Derevaniková predniesla báseň k oslobodeniu obce, ktorej autorkou je rodáčka Justína Maťašovská. Emma Mačíková a Jozef Rinkovský, ktorí sa zapojili do súťaže a v novinách Bojovník boli uverejnené ich články, sa s prítomnými podelili o autentické príbehy z čias 2. svetovej vojny. Doma im ich vyrozprávali starí rodičia.

Podujatia tohto druhu vytvárajú medzi generáciami spomienkový most. Medzi tými, ktorí pomaly odchádzajú a tými, ktorí ešte len prichádzajú. Sme vďační, že sa pochod uskutočňuje pravidelne a dorastá nám generácia, ktorá môže šíriť posolstvo mieru aj v modernej dobe.

Slová chvály v Liptovskej Lúžnej

Anna Šenkeríková, ZO SZPB Liptovská Lúžna

Vytrvalá starostlivosť o pamätníky či hrob sovietskeho vojaka na výšnom cintoríne v obci, o svojpomocne vybudovanú repliku partizánskeho bunkra, no tiež pravičdelné organizovanie osláv SNP či neustála pomoc pri príprave obecných podujatí – to všetko patrí pod aktívnu činnosť našej ZO. Preto si jej členovia vypočuli na výročnej členskej schôdzi 19. februára najmä pochvalu.

Slová chvály zazneli vo vystúpeniach tajomníka ZO SZPB Miloša Črepa, predsedu ObV SZPB Ružomberok Róberta Fajtu a starostu obce Albína Husarčíka. Nedeľné popoludnie spríjemnili členky miestnej organizácie Jednoty dôchodcov na Slovensku. V ich podaní zazneli partizánske piesne. Nechýbalo ani občerstvenie.

Schôzda mala bohatú účasť, 61 prítomných si

zakúpilo členskú známku a rozhodli sa byť aktívnymi členmi organizácie aj tento rok. Starších členov, ktorým zdravotný stav neumožnil zúčastniť sa na schôdzi, navštívime individuálne. Budú mať možnosť zaplatiť členské dodatočne. Jednako, donedávna nás bolo 86 členov, z čoho vyplýva, že členská základňa sa redukuje.

Vo voľbách do výboru uspeli Kvetoslava Chlepková, Martina Mydliarová, Miroslav Mydliar, Peter Potkan, Rastislav Staš, Anna Šenkeríková, Miloš Črep, Janka Veselovská a Peter Chovanec, ktorý sa stal predsedom organizácie.

Členovia výboru počas výročnej schôdze v roku 2023.

foto: autorka

V Helpe (aj) o účasti na fronte

Momentka zo schôdze v Helpe, za vrcholom stola sedí predseda ObV SZPB Brezno Jaroslav Demian.

foto: autorka

Mária Latináková, ZO SZPB Helpa

Predseda ObV SZP Brezno Jaroslav Demian nechýbal na výročnej členskej schôdzi ZO SZP v Helpe, ktorá sa uskutočnila koncom januára. Schôdzi dominovali spomienky na účastníkov odboja i plány na ďalšie obdobie.

Všetkých veľmi potešilo, keď schôzdu otvorili naše členky pekným kultúrnym programom. Predsedníčka ZO SZPB Iveta Miškovičová predniesla správu o činnosti a návrh plánu

akcií na rok 2023. Jaroslav Demian zhrnul bohatú činnosť oblastnej organizácie, ktorej vlni opäť dominovali regionálne oslavy SNP na Krpáčove. Zdôraznil, že hoci sú oslavy na mieste výsadku 2. paradestantnej brigády československých vojakov v ZSSR regionálne, zúčastňujú sa na nich politickí i spoloč-

čenský predstavitelia z celého Slovenska. Spomenul aj financovanie oblastnej organizácie, ktoré je poznačené macošským prístupom súčasnej vlády k nášmu zväzu.

Účastníci volili aj delegátov na oblastnú konferenciu SZPB. Záverečná diskusia bola mimoriadne živá a mnohí členovia spomínali na rodičov či starých rodičov a ich účasť na bojoch v 2. svetovej vojne a SNP. Neformálna diskusia pokračovala pri malom občerstvení.

Spomienkový koncert

Alžbeta Pongrácová, tajomníčka ObIV SZPB Galanta

Modlitba kadiš za obeť holokaustu, ktorú odriekal Jozef Schulcz, odznela pred spomienkovým koncertom komorného orchestra Bruna Waltera. Koncert sa konal v Múzeu holokaustu v Seredi pri príležitosti Medzinárodného dňa pamiatky obeť holokaustu a 78. výročia oslobodenia koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau. Zúčastnili sa ho aj naši členovia.

Orchester Bruna Waltera hral pod taktovkou Jacka Martina Händlera, ktorého otca týrali počas druhej svetovej vojny v priestoroch súčasného múzea. Na koncerte odzneli skladby od Mozarta, Bacha, Šostakoviča a Ivesa.

Splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity Ján Hero pri tejto príležitosti povedal: „Uchovávanie spomienok o perzekvovaných Židoch, Rómoch a iných obeťach a pripomínanie ich utrpenia je mimoriadne dôležité aj pre súčasnú generáciu. Je to kvôli pamiat-

ke všetkých obeť. Ale obzvlášť je to dôležité pre nás všetkých, lebo my sme dnes tí, ktorí môžeme ovplyvňovať dejiny tak, aby Európa a Slovensko boli miestom pre každého z nás.“

Svetoznámy bratislavský rodák

Symfonický orchester vznikol v roku 2004 na Hudobných dňoch Bruna Waltera v Bratislave. Jadro tvoria hudobníci z orchestrov medzi Viedňou, Bratislavou a Budapešťou. Spoluúčinkujú aj medzinárodne renomovaní sólisti. „Orchester roz-

Umelci zožali zaslúžený potlesk.

foto: autorka

cítal celé publikum a dôstojné podujatie zanechalo vo všetkých prítomných hlboký dojem. Je mi cťou, že som mohol pomôcť s jeho organizovaním,“ hovorí riaditeľ múzea Martin Korčok.

Pre známeho skladateľa a dirigenta, bratislavského rodá-

ka Jacka Martina Händlera sú otvorené javiská nielen doma, ale po celom svete. Za svoje zásluhy získal mnohé ocenenia v Nemecku, Rakúsku, Fínsku či Luxembursku. V roku 2008 ho Európska komisia vymenovala za vyslanca EÚ pre interkultur-

ny dialóg. Tento rok mu prezidentka Zuzana Čaputová udelila Rad Ľudovíta Štúra II. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj SR v oblasti kultúry a umenia, ako aj za mimoriadne šírenie dobrého mena Slovenskej republiky v zahraničí.

Výročie oslobodenia Liptovskej Kokavy

Pri pomníku padlých partizánov v Liptovskej Kokave.

foto: autorka

Emília Fronková, tajomníčka ZO SZPB v Liptovskej Kokave

Koncom januára si obyvatelia partizánskej obce Liptovská Kokava pripomenuli 78. výročie jej oslobodenia. Aby informácie o bojoch partizánskeho oddielu Vysoké Tatry v obci a jej okolí zachytili všetci obyvatelia, odvysielali ich v miestnom rozhlase. Rozprávanie bolo aj o tom, ako sa Kokavčania zapojili do SNP.

Jedným z nich bol rozviedčik partizánskeho oddielu Vysoké Tatry Daniel Vrbičan. Ďalších deväť partizánov padlo. Na spomienkovom stretnutí sa zúčastnil aj predseda ObIV SZPB v Liptovskom Mikuláši Ján Martinko, jeho tajomník Vladimír Šiarňik, ako aj novozvolený starosta obce Ján Kollár a jeho predchodca Július Porubän. Práve bývalému starostovi udelil ObIV SZPB za jeho dlhoročnú spoluprácu so Zväzom d'akovnú plaketu. Pamiatku padlých partizánov sme si uctili aj zapálením sviečky pri ich pomníku.

Na oslave v Budapešti

Slavomír Hrivnák, predseda ZO SZPB Želiezovce

Na pozvanie predsedu našej maďarskej partnerskej organizácie MEASZ a zároveň medzinárodného združenia FIR (ktorého členom je aj SZPB) Vilmosa Hantiho sa delegácia ZO SZPB zo Želiezoviec neďaleko Levíc zúčastnila 13. februára na pietnej spomienke k 78. výročiu oslobodenia Budapešti.

Podujatie sa uskutočnilo pri Pamätníku mučeníkov na nábreží Dunaja v XIII. mestskom obvode. Po úvodnej reči Vilmosa Hantiho viedol spomienku tajomník MEASZ Zoltán Radócz. Okrem domácich účastníkov privítal aj zástupcov ambasád Venezuely a Kuby, ako aj našu delegáciu zo Slovenska. Slávnostnú reč predniesol primátor tohto mestského obvodu Csaba Zugló Horváth a po ňom aj autor tohto textu. Prítomných najviac zaujala spomienka Gyulu Szenderika, ktorý zažil oslobodenie mesta ako deväťročný chlapec. Teraz už ako 87-ročný veľmi živo a pútavo rozprával o poľných bojoch v meste. Pietnu spomienku sme ukončili kladením vencov vďaka.

Na oslave oslobodenia Budapešti sa zúčastnili aj S. Hrivnák, V. Hanti, Cs. Z. Horváth a pamätník Gy. Szenderik (zľava).

foto: archív autora

Medaila za rozvoj regiónu

Milan Malček, predseda ZO SZPB partizána Tótha

Predpoludním sme si uctili pamiatku osloboditeľov a popoludní zhodnotili našu prácu za predošlý kalendárny rok. Tak vyzeral pondelok, 23. januára v našej ZO, keď sme oslávili 78. výročie oslobodenia Rožňavy Červenou armádou.

Ocenený rožňavský primátor Michal Domik (druhý sprava) a Ivan Nemčok.

foto: autor

Hovorili sme nielen o podujatiach, ktoré zorganizoval výbor, ale najmä o ich prínose pre Rožňavčanov a členov SZPB. Pripomenuli sme si tých, ktorí navždy opustili naše rady, napríklad Máriu Füzekovú, ktorá bola vyše 25 rokov našou tajomníčkou, či dlhoročného člena výboru Stanislava Blahúsa.

V tento významný deň zavítal medzi nás dlhoročný podporovateľ SZPB a primátor Rožňavy Michal Domik. Vo svojom príhovore vyzdvihol a ocenil prácu ZO SZPB a členov jeho výboru. Primátorovi aj vedúcemu odboru kultúry MsÚ Ivanovi Nemčokovi odovzdal predseda ObIV SZPB Juraj Bernár medailu generála Milana Rastislava Štefánika III. stupňa. Zdôraznil, že členovia zväzu si vysoko vážia prácu ľudí, pre ktorých je blaho občanov a rozvoj regiónov na prvom mieste.

Pietny akt v Solivare

Eva Hrabková, predsedníčka ZO SZPB Solivar Prešov

Po vojakoch 320. gardového streleckého pluku 4. ukrajinského frontu pod vedením pplk. A. P. Fokina a jeho zástupcu J. L. Rotina vstúpili pred 78 rokmi do Prešova príslušníci 1. československého armádneho zboru na čele s generálom Ludvíkom Svobodom. Nemeckí vojaci sa stiahli takmer bez boja.

Vojna tvrdo a tragicky zasiahla Prešovčanov ešte 20. decembra 1944. Pri bombardovaní mesta zahynulo 120 členov odboja v ruinách budovy vtedajšieho gestapa. Ďalší civilisti, ktorí nestihli dobehnúť do krytov umierali ranení na chodníkoch v dvadsaťstupňovom mraze. Dovedna 240 tragických úmrtí prinieslo more žiaľu pre smútiace rodiny tesne pred Vianocami.

Smrť kosila i po vojne

My, ktorí sme sa narodili pod mierovým nebom nesmieme zabúdať na utrpenie civilného obyvateľstva i nezmyselné straty životov mladých mužov na bojiskách, v zákopoch či letec-

kých bitkách po celej Európe. Naša mestská časť prišla vo vojne o 170 ľudí, z toho 50 tvorili umučení Židia. Na následky vojnových útrap, zranení z bojov alebo väznenia v táboroch však ľudia umierali aj po oslobodení.

Na Solivare si smrť vybrala krutú dať i z radov tých najslabších. Pri hrách vo vodnej nádrži Mindžala nastal výbuch míny a navždy prešiel krehkú niť života trom malým chlapcom. Vojna sa nepýta, či si dospelý alebo dieťa. Vojna nie je počítačová hra, v ktorej máme ďalšie „životy“. Nezabúdajme a nedopusťme nástup neonacizmu v zemi našich predkov pod krásnymi Tatrami.

Pomník protifašistickým bojovníkom, ktorí zahynuli vo väznici prešovského gestapa.

foto: MsÚ Prešov

Bolestivé slová

Stále žijú medzi nami priami účastníci bojov s nemeckými nacistami. Prelievajú krv na bojiskách a hovoria nám o dobe pred vojnou, keď politici absolútne nezvládli svoje poslanie.

My si našich priamych účastníkov SNP vážime a skláňame sa pred ich vlasteneckým duchom i čistým srdcom.

Srdce vojaka, ktoré bije pre vlasť už vyše deväťdesiat rokov, odmieta znevažovať piet-

ny akt ktorejkoľvek ZO SZPB. Expresívne slovo „háved“ z úst ministra obrany zjatrielo rany utržené v boji s fašistami, ktoré sa hoja už 78 rokov. Sme kresťania, a preto mu odpúšťame, lebo „nevie, čo činí“.

Účastníci odboja Anna Bergerová a Karol Kuna (na fotke po bokoch venca, ktorý drží tajomníčka OblV SZPB Bratislava Katarína Frišová, autor textu je prvý zľava) nechýbali 20. februára na cintoríne v bratislavskom Slávičom údolí. Už tradične sa tam uskutočnil pietny akt pred hromadným hrobom obetí tragickej udalosti v rakúskom Melku. Spojenecké letectvo vo februári 1945 omylom prepadlo

transport s politickými väzňami, ktorý smeroval z Bratislavy do nacistického koncentračného tábora v Mauthausene. Viacerí protifašistickí bojovníci, ktorí prežili osudný útok stíhačiek pri Melku, potom zahynuli práve v tomto koncentráku. Na podujatí sme privítali starostku mestskej časti Bratislava Karlova Ves Danu Čahojovú, ktorá vystúpila s dojímavým príhovorom.

Text: Martin Krno, foto: Petr Švanda

Každý rok si pripomínáme obyvateľov obce Lubotice, ktorí zahynuli počas bombardovania Prešova 19. januára 1945. V spolupráci s obecným úradom kladieme veniec a zapálime sviečky pri pamätnej tabuli. Jej obnovenie sme iniciovali a má pre nás veľký význam. Ďakujeme starostom

predchádzajúcim, ako aj súčasnej starostke Nikolle Rubisovej za nezištnú pomoc pri organizovaní tejto akcie a riaditeľovi našej ZŠ Ivanovi Kostelníkovi, učiteľom a žiakom, ktorí pripravili krátky kultúrny program.

Text a foto: Jozef Kravjar, predseda ZO SZPB č. 9 Prešov

Prihláška do Zväzu pre primátora

Július Feješ, predseda ZO SZPB Detva

Dlhým potleskom ocenili prítomní prejav nášho primátora. Zameral sa v ňom na opísanie ťažkých bojov pri oslobodzovaní Detvy a okolia, ako aj na utrpenie miestnych obyvateľov. Nemci a ich prísluhovači sa totiž miestnym tvrdo pomstili za svoju porážku a nútený útek z okupovaného územia.

Udalosť sme si pripomenuli 13. februára 1945 pri pamätníku padlých hrdinov. Vence a kytice položili zástupcovia mesta na čele s primátorom Branislavom Baranom, zástupcovia našej ZO, predstavitelia politických strán, občianskych združení i dôchodcovských organizácií. Radostnou správou je, že medzi účastníkmi boli aj žiaci 1. ZŠ v Detve.

Na oslavách oslobodenia Detvy vládla príjemná atmosféra.

foto: Jaroslav Švábenský

Po pietnom akte sa v kultúrnom centre uskutočnila členská schôdza ZO SZPB. Primátor vyjadril ochotu spolupracovať s našou organizáciou, ba dokonca si vyžiadala prihlášku do Zväzu. Na členskej schôdze sme hodnotili našu vlnajúcu činnosť a členov sme podrobne informovali o priebehu a záveroch nedávnej oblastnej konferencie vo Zvolene. V živej a podnetnej diskusii sme diskutovali o otázkach spojených so situáciou v našom Zväze pred 18. zjazdom a o ďalších zaujímavých témach. Po ukončení schôdze sa niektorí členovia presunuli na neďaleký cintorín. Položili tam kyticu na hrob poručíka Alexeja Vasilieviča Bacholdina, ktorý padol pri oslobodení Detvy. Naša organizácia má nad jeho hrobom patronát a my na jeho obeť nezabúdame.

- **Andrejová:** Slavomír Simko 50 rokov.
- **Banská Bystrica – Radvaň:** Božena Kapustová 85, Darina Vidrová 81, Katarína Severiniová 65, Agnesa Magyarová 81, Vladimír Vojtko 45, Ing. Juraj Odor 75, Mária Chvalová 80, Mária Vajdová 80, Mária Gašparová 87, Mária Kováčiková 84, Ing. Bernard Pekár 86, Anastázia Krahulcová 87, Veronika Vajdová 82, Mária Ursínyová 82, Janka Futáková 70, Ivan Kochan 45, Darina Vidrová 81 a Katarína Severiniová 65 rokov.
- **Banská Bystrica – Stred:** Mariana Koppová 70, MUDr. Ján Bukový 75, Mgr. Eva Holécyová 91, Mgr. Daniela Kuchelová 81, Vilma Barancová 83 a Klára Kostelná 87 rokov.
- **Bardejov:** Eva Jajková 70, Anna Cidilková 85, Malvína Fuňáková 70, Andrej Dráb 50, Vladimír Jalč 50, Ján Božík 75, Jozef Compfak 75, Mária Bereščaková 81, Milan Pasterňák 55, Anna Basistová 75, Mária Mikulová 82, Mária Hudaková 88, Veronika Kubačková 70, Mária Lazorová 70, Oľga Jaščušová 82, Anton Hroš 81, Mária Hanisková 82, Vladimír Vine 50, Tatiana Blažejčíková 70, Anna Didíková 70, Anna Novická 81, Anna Kazimirová 90, Anna Dorošová 75, František Šešes 75, Evelyn Hvat 83, Ľubica Holovačová 60, Katarína Pribitná 60, Ján Steranka 60 a Ján Steranka 75 rokov.
- **Belá – Dulice:** Marta Kucháriková 97 rokov.
- **Bernolákovo:** Lukáš Koporec 35,

- Jana Jurčová 80, Silvia Slaná 75, Eva Voláriková 70, Andrea Grebečiová 55, Janka Jambrichová 80, Ing. Jozef Martinovič 70, Peter Baroš 70, Mgr. Jaroslav Bilčík 70, Andrea Obera 55, Mária Paulusová 80, Erika Piterová 80 a Anna Tureníčová 75 rokov.
- **Bratislava:** Lýdia Kršaková 70, Táňa Kánovská 70, Bohuslava Havlíková 65, Štefan Čáni 95 a Táňa Kánovská 70 rokov.
- **Breznička:** Anna Kovaľančíková 81 rokov.
- **Brezno:** Alena Hudecová 80 a Ján Longauer 70 rokov.
- **Cetuna:** Zdena Janušiková 82, Darina Babincová 67, Jarmila Bystrická 76, Dana Bahníková 65, Eva Brumbalová 80 a Oľga Gulánová 72 rokov.
- **Cinobaňa:** Jozefa Hašková 92 a JUDr. Ľudmila Lofajová 82 rokov.
- **Dolné Vestenice:** Natália Matejčíková 80, Viera Masárová 65 a Anna Suchánková 82 rokov.
- **Dolný Kubín:** Pavol Stuchlý 65 rokov.
- **Galanta:** Mgr. Eva Kizáková 65 rokov.
- **Handlová:** Milan Mažič 80 rokov.
- **Hnúšťa:** Ján Slovák 70 a Mgr. Vladimír Čák 88 rokov.
- **Hostie:** Mgr. Martina Mokrú 40 a Patrik Ďuriač 20 rokov.
- **Hrachovo:** Mária Mareková 90, Mariana Velechová 70 a Elena Porubiaková 70 rokov.
- **Hrnčiarске Zalužany:** Ján Babarik 82, Gejza Kantorák 87 a Pavel Šustek 60 rokov.

- **Humenné:** Alžbeta Jakubová 96 a Viera Podhorná 86 rokov.
- **Kalinovo:** Miroslav Hronec 50 rokov.
- **Klenovec:** Mária Piaterová 87 a Kristína Bálintová 102 rokov.
- **Kokava nad Rimavicou:** Ján Kalamar 70 rokov.
- **Kordíky:** Ľubica Húsková 70 rokov.
- **Lenártov:** Igor Nalepa 60 rokov.
- **Lipany:** Mária Hromjáková 92 rokov.
- **Lipovec:** Elena Mažgutová 75 rokov.
- **Liptovská Teplička:** Oľga Marušinová 60, Marta Knappová 91 a Juliana Bohunčáková 94 rokov.
- **Liptovský Mikuláš:** Želmíra Klobušáková 90 rokov.
- **Livov:** Mária Jedináková 80 rokov.
- **Ľubľa:** Fridrich Guoth 80 rokov.
- **Ľubietová:** Irena Filadelfiová 90 rokov.
- **Lučenec:** Elena Berková 70, Anna Jakubová 81, Ing. Milan Zubo 86 a Anna Brňáková 65 rokov.
- **Martin:** Miloslava Adamková 70, Viktor Puchoň 75, Ján Uher 70, Jozefína Revusová 70, Soňa Szépeová 85 a Jozef Hazucha 75 rokov.
- **Medzilaborce:** Michal Varchola 85 rokov.
- **Myjava:** Anna Bagalová 89, Anna Viselková 88, Viera Hrivnáková 83 a Miroslav Kulíšek 75 rokov.
- **Nová Baňa:** Anna Šurková 86 rokov.
- **Nové Mesto nad Váhom:** Mária Janegová 95, Elena Priebachová 90, Vladimír Ješko 87, Anna Dekanová 83, Ivan Michalčík 83, Ján Miko 83, Antónia Pristachová 81, Rudolf Škrátek 80, Ivan Vojtech 80, Ing. Vladimír Trgala 78, Anton Math 77, Tibor Galbavý 77, Rudolf Michalík 77, Ladislav Nosál 76, Anna Podhradská 76, Eva Olašová 75, Ján Petluš 73, Danuša Michalovská 72, Emília Kováčiková 72 a Tibor Kubica 71 rokov.
- **Očová:** Anna Tretiaková 82, Anna Pohorelcová 75, Ing. Juraj Bukvaj 75, Anna Pivolusková 70 a Anna Mulicová 65 rokov.
- **Ostrý Grúň:** Ondrej Baláž 70, Anna Pišová 75, Emília Šurianska 85 a Anna Matzenauerová 89 rokov.
- **Pohorelá:** Jozef Gariec 83, Mária Šajšová 83, Ján Haluška 60, Ján Kanoš 45, Mária Kanošová 85, Anna Kubandová 65, Mária Simanová 75 a Janka Poláková 65 rokov.
- **Poltár:** Elena Hanesová 83 a Helena Paprnáková 75 rokov.
- **Pôtor:** Ing. Štefan Jágerský 55 rokov.
- **Prašník:** Alžbeta Zollerová 95 rokov.
- **Prešov:** František Mansfeld 75, Jozef Greňo 70 a Vladimír Kečkemety 60 rokov.
- **Prievidza:** Anton Svitok 80, Mgr. Libor Mokry 40, Viera Schwarzová 65, Mária Mrázeková 82 a Štefánia Pedjačová 86 rokov.
- **Rajec:** Ivan Jarkovský 45 a Jaroslava Kotercová 55 rokov.
- **Rimavská Sobota:** Božena Janičková 70, Edita Karkusová 70, Jolana Kalianková 85 a Mgr. Štefan Králik 89 rokov.

- **Revúca:** Mgr. Vincent Blanár 89, Amália Sabová 88, Ján Málík 80, Elena Šteczová 70 a Marta Uhrinová 50 rokov.
- **Rožňava:** Alžbeta Slugeňová 65, Mária Závatzká 70, Emília Mihoková 70, Štefánia Polubňáková 70, Helena Pastoreková 75, Emil Varga 75, Magdaléna Bilíková 85, Peter Štefanča 85, Viera Grígerová 85 a Helena Čuriová 90 rokov.
- **Senec:** Ján Koczka 82, Štefan Peško 77, Irena Lacková 72, Eva Martonová 68 a Ján Rohár 27 rokov.
- **Sliach:** Alexander Majtán 88, Júlia Nádvorníková 96 a Ing. Pavel Murín 85 rokov.
- **Slovenská Ľupča:** Katarína Mrázová 70, Elena Majerová 80, Jolana Hrabčíková 85 a Peter Hladlovský 45 rokov.
- **Špania Dolina:** Ján Beňo 89, Emanuel Bulla 87, Lačný 83, Ladislav Schmidt 81 a Ján Šúr 70 rokov.
- **Stará Ľalič:** Jozef Marcinek 70 rokov.
- **Stará Turá:** Vladimír Blaško 45 rokov.
- **Straňavy:** Kamil Puček 55 rokov.
- **Sučany:** Anna Lamošová 83, Daniel Brveník 70 a Božena Žilková 83 rokov.
- **Svit:** Anna Puková 86 a Rudolf Abrahám 75 rokov.
- **Tlmače:** Irena Kúdelová 75 a Izabela Čuchorová 80 rokov.
- **Trebeľovce:** Eva Micháleková 65 rokov.

- **Trenčín:** Ľubica Chrenková 80 rokov.
- **Utekáč:** Jolana Goldschütterová 81, Emil Vrábel 80 a Patrik Zubec 30 rokov.
- **Uderina:** Ján Husár 40 rokov.
- **Veľká Lomnica:** Ján Bujňák 85, Karol Petro 75, Karol Syč 75, Veronika Tolloková 74, Štefan Matoušek 73 a Milan Hrivňák 70 rokov.
- **Vidiná:** Štefan Vrábel 82 rokov.
- **Žabokreky nad Nitrou:** Jozef Kunoch 65, Mária Kvantová 75 a Eva Zúbeková 45 rokov.
- **Závadka nad Hronom:** Mgr. Dagmar Hrušková 60, Mgr. Štefánia Bohušová 75, Pavol Greguš 75 a Ján Nosko 80 rokov.
- **Zemianske Kostofany:** Miroslav Semaník 50 rokov.
- **Žiar nad Hronom:** Alica Hefková 65, Božena Mižúrová 86, Irena Petrgalovičová 83 a Mária Luptáková 82 rokov.
- **Žilina:** Milan Macháč 83 rokov.
- **Zvolen:** MUDr. Ján Badinka 70 rokov.
- **Zvolenská Slatina:** Anna Bartošová 77, Dušan Hronec 69, Marta Janošiková 69, Pavel Melicherčík 85, Jozef Pavlík 76, Silvia Petáková 77, Ladislav Slížik 75, Mária Dorotovičová 71, Helena Ivanová 72, Jana Luptáková 61, Mária Murínová 84 a Mária Zachenská 70 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme.

Potlesk a úcta pre Agnešu Minárovú

Jozef Mravík, predseda ZO SZPB Partizánske

So všetkou poctou, úctou a potleskom v stoji pozdravili členovia ZO SZPB Partizánske na svojej výročnej schôdzi priamu účastníčku SNP Agnešu Minárovú, ktorá sa dňa 22. januára dožila významného životného jubilea, 95 rokov. Pri tejto sviatočnej príležitosti jej zablagoželal aj predseda ZO SZPB a ocenil jej osobnú aktívnu účasť v odboji, pomoc partizánom v skyčovskej a zlatomoravskej oblasti. Vyjadril radosť nad tým, že jubilantku zdravie poslúcha a zaželal jej do ďalších rokov pohodlné, pokojné a ničím nerušené zaslúžené žitie v kruhu veľkej rodiny Partizánčanov.

V roku 2022 sa dožili vzácneho životného jubilea dvaja členovia ZO SZPB vo Veľkej Lomnici. Dlhoročný člen Oblastného výboru v Poprade Ján Bujňák (v strede) oslávil v minulom roku 85 rokov a dlhoročný člen výboru ZO Karol Syč (vpravo) 75 rokov. Obaja jubilanti, ktorí sú členmi ZO SZPB od roku 2007, boli za zaslúžnú prácu v prospech Zväzu a spoločnosti ocenení Pamätným odznakom Oblastného výboru SZPB Poprad III. stupňa. (Vľavo autor textu a fotografie Ing. František Pompura, predseda ZO SZPB Veľká Lomnica)

Navždy sme sa rozlúčili

- **Bojnice:** s 98-ročnou Helenou Košovskou.
- **Brezno:** so 79-ročnou Editou Štulajterovou.
- **Hnúšťa:** s 80-ročným Jánom Kolesárom.
- **Kordíky:** so 73-ročnou Máriou Chladnou.
- **Michalovec:** so 71-ročným Rastislavom Bašistom.
- **Nové Mesto nad Váhom:** s 90-ročnou Ing. Lýdiou Zoričákovou.
- **Partizánske:** s 86-ročným Ing. Miroslavom Kalinom, 76-ročnou Oľgou Krajčíkovou a 76-ročným Imrichom Mačaiom
- **Prešov:** s 85-ročným Jozefom Bodnárikom.
- **Prievidza:** s 82-ročným Tiborom Grékom.
- **Revúca:** so 61-ročnou Máriou Andaháziovou.
- **Rimavská Sobota:** so 77-ročnou Máriou Mikulášovou a s 94-ročnou Máriou Golianovou.
- **Skalité:** s 84-ročným Milanom Zoňom, predsedom ZO SZPB Skalité.
- **Sliach:** s 96-ročnou Júliou Nádvorníkovou.
- **Tomášovce:** so 78-ročným Pavlom Pivarčim.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Opustila nás aktívna členka

Viera Nociarová, predsedníčka ZO SZPB Zlatý Potok – Zvolen

Základná organizácia SZPB Zlatý Potok – Zvolen so zármutkom oznamuje, že nás 13. februára 2023 vo veku 76 rokov opustila naša aktívna členka pani Ing. Mária Raslavská.

Dlhé roky pracovala vo výbore základnej organizácie ako hospodárka, bola členkou Oblastného výboru Zvolen. Svojím postojom k histórii nášho ľudu a zachovávaní pravdy sa podieľala na zdokumentovaní udalostí bojov v regióne Detviansko, Krupínsko, Zvolensko ako spoluautorka v knihe Stopy odboja a vojny, ktorá vyšla v roku 2018. Pochádzala z povstaleckej rodiny, jej otec sa zúčastnil bojov v Slovenskom národnom povstaní ako vojak Slovenskej armády. Strácame v nej dobrú priateľku, funkcionárku a dobrého človeka. Česť Tvojej pamiatke, Marienka, budeš nám veľmi chýbať!

Spomíname na ženy v Povstaní a vojne

Vieme, že **Medzinárodný deň žien** sa oslavuje ako spomienka na štrajk 40 000 newyorských krajčirok v roku 1908. Bubnovaním na prázdne hrnce vtedy bojovali za 8-hodinový pracovný čas, volebné právo žien, lepšie pracovné podmienky a proti detskej práci. Najmä posledná požiadavka sa v tejto súvislosti spomína len zriedka. V našich končinách sa MDŽ prvýkrát slávalo v roku 1921. Počas druhej svetovej vojny bol sviatok zrušený a po roku 1945 opäť obnovený. Dnes sa oslavuje rôzne, či už spoločným pose-

dením a poďakovaním ženám za ich prácu alebo oficiálnym zhromaždením, spojeným s verejným ocenením prínosu žien v príslušných pracovných oblastiach. Oslavu často dopĺňa osobná gratulácia a odovzdanie kytice kvetov, prípadne inej drobnej pozornosti. V súkromí muži ďakujú svojim partnerkám za všetko, čo robia pre spolužitie a rodinný život. Možností je veľa.

My v SZPB spomíname na ženy v SNP, na ženy počas 2. svetovej vojny, na ich odkaz dnešnej gene-

rácii s priáním, aby vojny nikdy neboli, aby ich manželia, partneri, deti a rodičia netrpeli v bojoch, aby ich nemuseli liečiť zo zranení, aby iba oni sami nemuseli niesť bremeno starostlivosti o deti, majetok a aby sa nelúčili s blízkymi naveky.

Prajeme našim členkám a všetkým ženám, aby boli zdravé a vo svojom živote nachádzali miesto a postavenie, ktoré zodpovedá ich kvalifikácii. Ako matkám im želáme, aby sa tešili zo svojich zdravých detí, ktorým nikto iný nedokáže dať život a robiť pre ne to, čo dokážu iba ženy.

Jozef Ťažký, podpredseda ÚR SZPB

Oslovili sme naše členky s otázkou, čo znamenajú ženy v novodobej histórii SZPB? Prečo sú dôležité?

Eva Holéciová,

bývalá tajomníčka ZO Banská Bystrica – Stred

Vzťah žien k SZPB formovalo a formuje rodinné prostredie. Ak v období vojny ich príbuzní boli protifašisticky činní, ba dokonca priami účastníci SNP, majú dnes jasné v otázke, že fašizmus a nacizmus má silné korene. Oživa aj u nás, a preto treba aj po desaťročiach proti nemu bojovať. Robí to najmä SZPB za pomoci svojich členov a členiek. Ich nezištná obetavosť je bezhraničná a najmä v povstaleckej oblasti pomohla zachrániť stovky životov povstalcov a prenasledovaných. Staršie ročníky žien to pochopili, odvedli a odvádzajú v SZPB kus práce. Ale vek je neúprosný. Náš Zväz potrebuje spoluprácu žien.

Ženy sú dôležité, lebo nesú najväčšiu zodpovednosť za výchovu detí v rodinách. Nielen materiálnu, ale aj za výchovu k vlastenectvu, k úcte k ľuďom, ktorí nastavili životy, aby sme mohli žiť slobodne. Veľkú záslužnú úlohu na tomto poli majú aj ženy-učiteľky na všetkých stupňoch škôl aj napriek tomu, že problematiku odboja vôbec a SNP zvlášť sa v učebniciach venuje veľmi málo miesta. Blahoželám im k MDŽ a prajem, aby ich práca bola konečne patrične ocenená!

Eva Brozmanová,

predsedníčka ZO SZPB Trieda SNP Banská Bystrica

Ak niekto tvrdí, že MDŽ je prežitkom bývalého režimu, zrejme nepozná historické pozadie alebo si neváži ženy. Žena je nositeľkou nového života, je základným pilierom každej rodiny, a preto jej právom prináleží pozornosť. Ženy sú „bezpečným“ prístavom rodiny a zaslúžia si od svojich blízkych lásku – od danosť a veľkú vďaku za ich konanie. Na to sa často zabúda.

Počas vojnových rokov, v období druhej svetovej vojny, sa ženy aktívne zapájali tak, že s nasadením vlastného života, ako aj života svojich najbližších, pomáhali raneným a nosili partizánom jedlo, ktorého bol celkovo nedostatok. Uskromnili sa a rozdelili svoje malé zásoby. Pomáhali ošetrovať ranených a často ich pred hrozbou smrti ukrývali. Mnohé hrdinky na to doplatili životom a na to nesmieme nikdy zabudnúť. V dnešnej dobe by sme mali hovoriť o ženách ako o dôležitých súčasť spoločnosti. Veľa žien – matiek okrem toho, že pracujú na dôležitých postoch, majú rodinu a deti, ktoré vychovávajú tak, aby sa stali slušnými občanmi. Nedostatkom našej spoločnosti je, že ženy sú stále nedocenené a málo sa hovorí a píše o ich angažovanosti. Je to na škodu vecí. Nestačí spomenúť si na ženy len na MDŽ, prípadne na Deň matiek, ale je potrebné uctiť si ich počas celého života a v rodine byť ich oporou. Možnože niekto bude oponovať, že teraz je nie vhodná doba. Naopak, práve teraz musíme dokázať, že ženy sú „veľké bojovníčky“ a urobia pre záchranu svojich blízkych aj nemožné, len sa pozrime na Ukrajinu. Poprajme všetkým ženám, matkám, starým mamám hlavne veľa zdravia, optimizmu a veľa šťastia.

Eva Hrabková,

predsedníčka ZO SZPB Solivar Prešov

Od prvého nádychu stála pôrodná asistentka pri matke a jej synčekovi. Mnohé noci prebdela mamička pri detskej postelke. Keď išlo dieťa do školy, učiteľka ho motivovala k záujmu o literatúru, recitovanie básní alebo prebudila záujem napríklad o fyziku. Ako je základnou bunkou spoločnosti zdravá rodina, tak je významnou energiou pre šťastný život aj láska. Syn sa stáva milujúcim manželom a otcom. Je dôležité myslieť na všetky fázy života, keď sme my, ženy boli po boku mužov, aby oni mohli vyzrieť v ochrancov a mocných tvorcov našej spoločnosti.

V 21. storočí sme svedkami nenormálnych pomerov na geopolitickej úrovni. Zlyháva diplomacia a politici. Predaj zbraní a dodávky zbraní do otvoreného vojenského konfliktu ešte žiadny život nezachránili, skôr naopak. Práve ženy by mohli v otázke mierového hnutia zohrať kľúčovú úlohu. Pedagogičky, učiteľky dejepisu na základných a stredných školách môžu so žiakmi navštevovať pietne miesta ako Dukla, Svidník, Tokajik. Návšteva koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau môže vzbudiť hlbší záujem o fakty o 2. svetovej vojne. Mladí ľudia musia pochopiť, že vojna znamená reálne riziko pre civilné obyvateľstvo, nie je to len smrť vojakov. V najťažších dobách vojny zohrali práve matky a mladé ženy veľmi dôležitú úlohu v krajine okupovanej nemeckými vojskami. Mnohé za to stratili aj vlastný život. Ich mená sú zapísané zlatým písmom na pamätnej tabuli v budove pôrodnického oddelenia v mojom rodnom meste Prešov. Ženy by mali byť aktívne, aby sa toto už nikdy nezopakovalo. Veľmi dôležitou úlohou nás žien je preto omladenie a zvýšenie členskej základne nášho Zväzu. K medzinárodnému dňu žien vám prajem všetko najlepšie, pokoj a svetový mier!

Anna Zabáková,

tajomníčka OBIV SZPB Nitra

V každom historickom období boli ženy dôležité a nezastupiteľné. Ako sa hovorí, za všetkým hľadá ženu. V druhej svetovej vojne vykonávali činnosti, ktoré si vyžadovala doba. Neváhali riskovať a pomáhali so stravou, zdravotnou starostlivosťou alebo boli pomocníkmi partizánov. V histórii SZPB sú dôležitým článkom. Sú bežnými členkami, ale aj funkcionárkami, napísali množstvo životných príbehov. Udržiavajú „rodinný krb“ nášho Zväzu.

Preto si vážime a potešíme sa červenej ruži, karafiátu a pozornosti, ktorú nám muži preukážu pri príležitosti MDŽ. A nielen vtedy. Z mojich skúseností vo Zväze môžem povedať, že ženy nie sú za to množstvo vykonanej práce (neraz nad rámec svojich úväzkov) náležite finančne ohodnotené. Preto sa teším, že majú pozornosť aspoň tu, v Bojovníku. SZPB je jedna z mála organizácií, ktorá si pripomína sviatok žien. V dnešnej spoločnosti sa mladšia generácia viac orientuje na rôzne mimoeurópske sviatky a rovnako, ako zabúda na históriu svojho národa, tak zabúda aj na sviatky, ktoré si v minulosti uctili ženu. Najmä médiá sa venujú všetkému možnému, no o MDŽ uverejnia len malú strohú správu. Voľakedy boli slávnostné koncerty pre ženy. Teraz sú koncerty zjavne určené iným skupinám.

Slovenský zväz protifašistických bojovníkov

so sídlom Štúrova 14/8, 811 02 Bratislava – Staré Mesto

právna forma: občianske združenie IČO: 00177431

Vyzývame svojich členov, priateľov a sympatizantov, aby využili možnosť poukázania 2 % podielu zaplatenej dane z príjmov a poskytli tak podporu pre našu činnosť v roku 2023.

SZPB bol pre tento účel zaregistrovaný dňa 3.11.2022 do zoznamu prijímateľov 2 % z dane v Notárskom centrálnom registri (www.notar.sk) pod sp. zn. NCRI136516/2022.

Aktuálne tlačivo vyhlásenia už s údajmi SZPB je možné stiahnuť zo stránky www.szpb.sk Po vyplnení je tlačivo potrebné podať na daňovom úrade spolu s potvrdením o príjme, ktoré vystaví zamestnávateľ v prípade, ak ste zamestnancom do 30.4.2023.

Ak ste podnikateľ, podávate vyhlásenie k 2 % z dane priamo v daňovom priznaní do termínu podania daňového priznania na daňový úrad.

Za Váš príspevok a prejavenu dôveru vopred ďakujeme.

Ústredná rada SZPB

Kontakt: e-mail: ekonomka@szpb.sk

telefón: 0911 151 512

www.szpb.sk

Partizánmi boli aj Nemci

Lýdia Kokavcová

Vysokoškolský profesor Svetozár Krno má mnoho záľub, no dominujú dve: zbieranie vedomostí a cestovanie. Ešte na strednej škole a potom v roku 2019 prešiel trasu, ktorú nám len nedávno predstavil vo svojej ostatnej kniž-

ke *Z devínskeho brala na Duklu* s podtitulom *Cesta hrdinov SNP*.

„*Moje cesty sú hybridné,*“ oznámil prítomným hosťom v Klube nového slova a Inštitúte ASA, kde sa prezentácia začiatkom februára konala. „*Všeličo hádzem na stôl a potom sa to snažím zlučovať.*“ A tak sme sa

dozvedeli, že inšpiráciou pri poznávaní domova aj sveta (kde sa vzhľadom na svoje početné cesty cíti ako doma) mu boli slovenskí horolezci, ktorí zdolávali Tirič Mir či Nanga Parbat. A potom partizáni, vrátane jeho otca a starého otca. „*Veľmi ma zaujímalo, kto bol v Povstaní, doslova som hľadal menoslovy ľudí. Vráťte sa tým, ktorí boli na nesprávnej strane dejín. Lebo aj Nemci boli partizánmi, dlho im nechceli dať pušky. Aj Maďari, niektoré jednotky boli čisto maďarské, išlo o ľudí prepustených zo zajatia,*“ upozorňoval autor na rôzne podoby dejinných udalostí.

Na 769 kilometrovej trase, ktorá prechádza 19 pohoriami, sa od čias Povstania veľa zmenilo. „*Napríklad sú tam štyri miesta, cez ktoré sa už nedá prejsť, lebo tam nedávno vznikli poľovné re-*

víry,“ hovorí Krno so sklamaním v hlase. Ale pribudli napríklad útulne s jedlom a teplými vecami (nezriedka postavené zo zdrojov Európskej únie), kde máte pocit, „*akoby si odtiaľ ktosi len odskočil na huby*“. Sú čisté a bezpečné.

Ešte aj teraz, pri premietaní fotografií z putovania vidno, aký obohacujúci zážitok to bol pre dlhoročného pedagóga. Prečítal veľa príbehov, spomienok, rozprávání a mnoho z nich sa mu vyplavilo práve počas cesty. „*Každý z partizánov si do Povstania bral aj svoje starosti či radosti. Rudolf Viest mal trombózu, Ján Golian*

sa zasa stal čerstvým otcom,“ konštatuje. A čo mu na ceste chýbalo? Azda viac pomníkov pre amerických a britských vojakov, ktorí aj Slovensku pomáhali zbaviť sa Hitlera. „*Jeden som videl vo Svätom Jure a druhý za Trenčianskymi Teplicami,*“ hovorí.

Cestopis zo slávnej partizánskej trasy je teda na svete. Už sa len vybrať za zážitkami, vraj nebudeme ľutovať. „*Tá cesta má spiritualitu,*“ uzatvára autor a cestovateľ Svetozár Krno.

Svetozár Krno: Z devínskeho brala na Duklu. Cesta hrdinov SNP. Vyd. Karpaty-Infopress, 360 strán

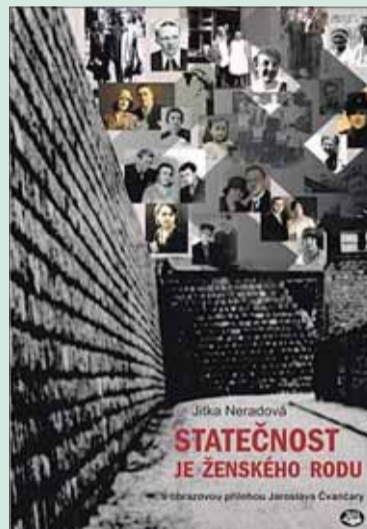
Autor knihy o Ceste hrdinov SNP Svetozár Krno. Foto: autorka

Ešte o statočnosti žien

Branislav Balogh

Útla knižka českej autorky Jitky Neradovej s názvom *Statečnost je ženského rodu* (Toužimský a Moravec, 2022) nás presúva do obdobia protektorátu, tesne po atentáte na Reinharda Heydricha. Opisuje spolu trinásť osudov statočných žien, ktoré sa neváhali postaviť zlu a aj pod hrozbou straty života pomáhali odboju.

Samotný počin je dobrou iniciatívou upriamiť našu pozornosť aj na ženy, ktoré sú v dejinných súvislostiach neraz prehladané. Popularizačno-náučná publikácia približuje príspevok žien k odboju spolu s vtedajšou atmosférou. Čitateľovi pomáha cibriť si predstavivosť nielen vďaka opisu prostredia, ale aj fiktívnymi rozhovormi, ktoré ženy vedú so svojim okolím. Neradovej sa tak darí vtiahnuť publikum do deja vtedajšej atmosféry Protektorátu.

Počnúc príbehom 14-ročnej Jindřišky Novákovéj, ktorá odtlačila Kubišov bicykel po jeho úteku z miesta činu, až po neobľomnú kritičku nacistickej zlovôle Františku Plamínkovú, majú všetky príbehy tragický koniec. Okrem výnimiek končia takmer všetky ženy svoju životnú púť v KT Mauthausen alebo na popraviske strelnice v pražských Kobylisích.

Autorka sa nevyhýba ani morálne komplikovaným príbehom, akým je bezpochyby osud Marie Navarovej. Tá na jednej strane v deň atentátu poskytla vozidlo ranenému Heydrichovi, na druhej strane využívala odmenu od gestapa v prospech Nemeckého červeného kríža a na podporu pozostalých po dozorcov v Pankrackerj väznici. Z hľadiska novátorského prínosu knihy je potrebné kriticky pripomenúť, že dielo je kompilátom informácií z publicistických a populárno-náučných kníh viacerých autorov, spomeniem Jaroslava Čvančaru a Jiřího Padevěta. Naopak za pozitívny prvok považujem fotografickú prílohu Jaroslava Čvančaru, ktorá knižku oživuje a čitateľovi vizuálne sprostredkúva obraz žien, o ktorých sa píše. Obohatením sú aj dve poviedky žiačok základnej školy v závere knihy.

Jitka Neradová: *Statečnost je ženského rodu*. Vyd. Toužimský a Moravec, 2022, 128 strán

Súťaž Bojovníka o knižné ceny

Pre čitateľov Bojovníka sme pripravili súťaž o zaujímavé knihy. Stačí odpovedať na otázku uvedenú nižšie a odpoveď poslať do našej redakcie na redakcia@bojovnik.eu.

Otázka: **Akým významenaním ocenil Adolf Hitler slovenského generála Jozefa Turanca?**

Odpovede nám posielajte najneskôr do 27. marca 2023. **Výhercu vyžrebujeme a odmeníme!**

Výherca súťaže Bojovníka 2/2023: **Ronald Langer, Svät**

Uzávierka externých materiálov do aprílového čísla je 22. marca 2023. Vybrané príspevky prechádzajú redakčnou úpravou. Za pochopenie ďakujeme. (red)

pomôcky: PAKA, PAROLA	okul	znášala utrpenie	udrí fažkým predmetom	autor výroku: MAXIM GORKIJ	heslo	dostávala sa do vísaciej polohy	prejav úcty	arabské mužské meno	zvrtné zámeno	●	paznechtik ostritý	1. časť tajničky	kypria pluhom
mužské meno				v čase, v priebehu						otázka na spôsob			
červená tekutina v tele živočíchov				značka peny do kúpeľa zhotovuje tkaninu						pohrebna hostina nočný motýl			
získa pre seba									natierajú mazivom juhoamerický hľadavec				
3. časť tajničky									podielová jednotka sily znemožňuje				nerozhodný výsledok
chem. zn. hliníka			české meno Aliny niekde				mučeník konaj cestu						
lesklý náter				zliatina medi, niklu a zinku osobitne						podradovacia spojka láme			
●	krátka správa cez mobil	predložka habkaj			svätožiara kujný nerast					skratka limity fáza Mesiaca			
smútok (poet.)						ukazovacie zámeno osobné zámeno			nie starí chem. zn. lutécia				
2. časť tajničky								hrmot					
vyspevuj								privíta					

Správne vylúštenie tajničky z č. 2 znie: **Ludi sa boji len ten, kto ich nepozná.** Odmenu posielame **Lube Berilovej z Veľkého Lipníka.**

Vylúštenie tajničky posielajte na adresu: **Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.**

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.